

Luceafărul

CALĂBIE
LECTURĂ

11686

JTI

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. 4 (635)

Miercuri, 4 februarie, 2004

Premiul de excelență „Laurențiu Ulici”

Laurențiu Ulici a fost unul dintre cei mai ascultați critici literari ai noștri, dublat de un om extrem de inteligent, cu carismă și cu o rară știință de a conduce, de a aduna energiile, de a strânge la un loc oamenii care, în genere, mânăți de o fatidică (?) forță centrifugă, au tendința risipirii, a deszidirii. S-a vorbit, cu îndreptățire, despre pregnantul său spirit ludic, despre mobilitatea sa intelectuală neobișnuită, dar, poate, nu s-au accentuat îndeajuns alte calități ale sale: măsura, echilibrul, și, neapărat, generozitatea sa extraordinară, manifestată față de atâția și atâția scriitori din toate generațiile și cu precădere tineri, o generozitate întemeiată pe un sigur simț al valorilor, pe un devotament niciodată trădat față de marea cultură română.

gabriel chifu

Premiile Fundației Luceafărul

Premiul pentru publicistică:

Ioan Suci
Mariana Criș

Premiul pentru critică

Raluca Dună
Bogdan-Alexandru
Stănescu

Premiul pentru poezie

Elena Vlădăreanu
Claudiu Komartin

Premiul pentru debut
și premiul A.S.B.

Miruna Vlada

pag. 9

stop cadru

Atenție la Brebenel!

valentin fașcu

adnotări

Din întâlnirile lui Mihail Sebastian

alina boboc

pag. 18

Privilegiu inversate

caius traian dragomir

Până la un anumit nivel - adesea foarte înalt, de altfel - privilegiu înseamnă ceea ce toată lumea știe că este; apoi, însă, situația se poate inversa și avantajul, singularizarea în dobândirea unui câștig, a unei imagini nelăindemâna celorlalți, poziția cu totul specială sunt apreciate doar prin contrariul celor presupuse a fi în general. Cadoul chiar, înseamnă uneori un lucru absolut diferit față de ceea ce încearcă să fie de obicei - într-o fotografie publicată cu mai mulți ani în urmă, unul dintre cei mai bogăți oameni ai planetei primea un dar de la alți câțiva, de aproape același rang și posedând averi nu cu mult mai mici decât el. Ce puteau aceștia să îi ofere? Câțiva - trei, patru - șoimi de vânătoare care, oricum i-am aprecia nu sunt decât tot niște păsări. Privilegiul uneori își inversează semnul valoric, precum se întâmplă și cu ofranda. Faptul are o înaltă importanță pentru că el se poate dovedi prezent în multe aspecte ale vieții, în diferite ipostaze ale existenței noastre, unele dintre ele profund semnificative istoric sau cultural.

Ținuta, îmbrăcămintea, decorul, bijuteriile pot apărea ca avantaje sociale. Disprețul față de acestea poate însă, juca, pentru câțiva, uneori pentru mulți (astăzi, pentru majoritatea, și aproape mereu), de asemenea, rolul privilegiului. Personalitatea celebră, marele savant (de exemplu Einstein), cel foarte avut pot face abstracție de faptul că nu rareori omul - să ne amintim de cuvintele lui Shakespeare - se vede judecat după apariția sa, care este, în nu mică măsură, și o problemă de vestimentație. Nuditatea - completă sau parțială - a fost și, până la un punct, rămâne încă o chestiune de privilegiu. Soțiile faraonilor, reginele Egiptului antic apăreau la ceremonii cu pieptul gol. Reprezentarea femeii ca nud a fost multă vreme, în istoria artei, un drept al zeitelor - în fapt al celor marine -, al iubitelor regilor

(precum Gabrielle d'Estre), al favoritelor marilor nobili (Simonetta Vespucci), al personalităților feminine excepționale (Doamna Eluard, ulterior Dali, pictată fără veșminte nu doar de unul dintre pictorii celebri ai secolului XX). Desigur, modelul artiștilor, cel care poza pentru studiu, avea de regulă o condiție socială modestă, dar în acest caz femeia nu se reprezenta pe sine însăși, ci se expunea în numele unui personaj imaginar privilegiat.

Afirmarea modernă a individualității merge absolut paralel dreptului, privilegiului, la dezgolirea propriului corp, care nu rareori avansează curajos, eventual până la nuditate și deci nudism larg răspândit. A avea dreptul să îți prezinți corpul, așa cum este el, a valorat uneori mai mult decât somptuozitatea cea mai încărcată, mai studiată, mai abundentă, a costumului, precum aceea din portretele celebre, ale lui Henri de Guise, sau Ludovic XIV. În unele epoci goli-ciunea este un privilegiu strict feminin, mergând până la dezvăluirea, eventual de o infinită, parcă, valoare estetică (*Originea lumii*, de Courbet), a intimităților ultime: în alte perioade, dreptul de nuditate este egal atribuit sexelor. De bună seamă, tipul de cultură și, mai ales, aspirațiile manifestate în devenirea culturală a civilizațiilor, joacă un rol decisiv în formula pe care o manifestă dorința la o imagine de sine privilegiată. Privilegiul poate fi considerat și drept o de-tabuizare, specială, acordată subiectului ce beneficiază de respectiva condiție, a oricărui tabu eventual.

Mai interesant este însă faptul că restricția, constrângerea, poate lua caracterul unui element constitutiv al stării privilegiate. Suveranii, membri marilor familii nobiliare nu au avut niciodată dreptul la o căsătorie reprezentând o alegere liberă. A nu putea face un lucru pare să fie, în aceste ocazii, precum și în multe altele, o marcă a așa-zisei puteri, a elevației, a situației sociale, a condiției de autoritate, a stării istorice speciale, la care unii participă.

Lucrurile sau aspectele, de acest gen ar avea o

la limită

semnificație limitată, ca domeniu de aplicație și, în general, una redusă, dacă ele nu ar sugera că atracția pentru semnele inversate ale avantajului real poate juca un rol cu totul particular și deosebit de înalt în psihologia populațiilor, a civilizațiilor, mai exact în alienarea omului, câteodată în deriva sa culturală. Că exprimarea corporalității poate fi mai sugestivă, mai încărcată de spiritualitate și, oricum, de emoționalitate decât luxul, fie acesta și cel mai rafinat, al costumului este evident și, de fapt, reflectă un sentiment sănătos în cel (sau cea) care adoptă această cale, această manieră de a se prezenta; nu la fel este însă cu relevarea importanței prin restricție. Merită să ne punem întrebarea dacă nu cumva mecanismul care conduce la această formă de acceptare a unor comportamente nu este aceea care stă la baza degenerescenței totale, la suportarea, în istorie, a insuportabilului. Persoana supusă opresiunii nu ajunge să se simtă, până la urmă, valorizată prin chiar faptul că este vizată de oprimare? A fi nedreptățit nu revine, uneori, la o sporire a autoaprecierii, la mândria faptului de a fi supus unui rău nemeritat? Interdicția nu creează sentimentul că ești de o semnificativă importanță, câtă vreme cel mai puternic decât tine se gândește să te constrângă? În lungul istoriei, cenzura nu a dat scriitorului, sau artistului, o suplimentară credință în importanța operei lui?

Normalitatea spirituală, statutul ontologic autonom și elevat al omului, implică universalitatea criteriilor valorilor noastre, conform cunoscutei reguli kantiene - pentru a fi universale, criteriile trebuie să satisfacă însă și principiul identității, rămânând mereu ceea ce sunt; restricția nu poate oferi demnitate decât prin faptul de a-i rezista, și tot așa. Esteticul include însă în el jocul deschis cu valorile și, astfel, Afrodită nu are cum fi reprezentată decât goală, iar reginele vechiului Egipt făceau, probabil, foarte bine apărând la marile sărbători cu sânii oferiti tuturor privitorilor. Că reginele Franței nășteau în văzul supușilor curioși arată, pe de altă parte, că nu estetica este întotdeauna principala rațiune a modului în care sunt trăite privilegiile - uneori acestea pur și simplu se cer a fi plătite.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista „Lucașăru” este editată de Fundația Lucașăru, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Membră a Asociației Publicațiilor Literare și Editurilor din România (APLER)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 212.79.94, fax 312.96.93
e-mail: fundatia_luceasaru@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL
Cont în valută: 472161601590
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale din țară.
Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

horia gârbea

Portret de autor

În afara scriitorilor pe care lumea, cel puțin cea literară, îi vede mereu și pretutindeni, mai există unii care trăiesc și scriu discret, ascunși de bună voie sau împinși de destin într-un fel de anonim, poate mai fertil pentru spiritul lor decât gloria. Printre cei care, de la clasici în viață la simpli veleitari agresivi, urcă zilnic scările Asociației Scriitorilor s-a ivit într-o zi un om între două vârste de care nici nu auzisem.

vizor

Ceea ce m-a șocat era profundul său pesimism în raport cu șansele proprii. Îndoiala că va fi măcar citit, dacă nu și comentat public. Dar asta nu înseamnă că nu continua să scrie. Am parcurs atent cele două romane (primul este de fapt doar o povestire extinsă) și m-am convins că autorul nu este dintre aceia, atât de mulți, nemulțumiți că nu sunt luați în seamă, dar care nu-și pun întrebarea dacă pot realmente interesa vreun cititor.

Emilian Bălănoiu este, dimpotrivă, un prozator serios, de factură realistă, interesat de

lumea contemporană pe care o descrie cu vigoare, uzând de tehnici narative diverse și subtile. Dialogul e viu, autorul deține arta replicii. A debutat în 1969 și a scris multă vreme fără întrerupere. Până prin 1990. Volumul din 2003 este, cum arată și Irina Petraș în prefață, o revenire (vezi Emilian Bălănoiu **Portret de femeie, Rugăminte fierbinte** Editura Sylvi). Deși se produce nemeritat de discret, la o editură care nu își pune nici măcar adresa pe pagina de gardă, nici sigla pe coperta întâi, întoarcerea lui Emilian Bălănoiu merită mai multă atenție decât pot să-i acord în spațiul, fatalmente limitat al acestei prezentări. În romanul lui **Rugăminte fierbinte**, mai ales, trăiește o lume de mare autenticitate, descrisă cu artă și fără ostentații stilistice. Autorul are deopotrivă simțul vieții și al limbii așa cum trebuie să-l posede un prozator adevărat. Uitat de mulți, neștiut de și mai mulți, iată că Emilian Bălănoiu nu este părăsit de singura „persoană” care contează: propria lui artă.

Să-l citim așadar și să ne gândim că asemeni lui mai sunt poate mulți alții, neștiuți, pe care zarva celor autoimpuși îi ascunde sau îi face să tacă.

Intellectual sau ziarist?

Nu mi-aș fi pus niciodată această întrebare, dacă nu aș fi citit următorul monolog interior atribuit de Sorin Comoroșan personajului său, Two (**Hearst II**):

.../ dispariția obișnuitului, delocalizarea substanței pierdute în uniformizarea întâmplului, aceleași crime, aceleași dezastre, aceleași delatțiuni, aceleași, aceleași,

lumea s-a transformat în eveniment și a pierdut tăcerea gândurilor,

ce porcărie să fii ziarist și s-o evenimentializezi,

Cum a ajuns aici? Nu știe. Era făcut pentru o strălucită carieră academică, studii matematice, expert în teoria comunicării, poate de acolo, ziaristii au nevoie de mult zgomot, acțiune, tumult, și el a fost selectat de marele cotidian al metropolei. L-a cucerit scena, a fost sedus de recompense minore, ce porcărie,

a început să scrie reportaje despre putrefacția lumii, crimă, jaf, droguri, scenariul modernității, apoi, într-o seară, și-a dat seama că se abruțizează, insensibil la degradarea omului jfârâmat în malaxorul social, și-a început să-și reporteze propria mizerie, falsificată în mizeria celorlalți, s-o simțea și să-l doară, până l-a copleșit, cinismul, marca de fabrică a jurnalisticii,

s-a revoltat, Poetul l-a privit cu tristețe, revoluția aparține artistului, i-a spus blând, numai el are acces la disperare, tu ți-ai pierdut numerele care te legau de Artă, vouă vă rămâne doar frustrarea, din care îi strigați lumii nemulțumirea,

gol pușcă, în picioarele goale, cu o lumnare aprinsă în mână, aleargă după numere, să le regăsească, dar numerele fug, fug, atunci.

Este un exercițiu retoric, deoarece omul occidental nu fuge (este un gest pe care îl atribuie, ca suprem argument al inferiorității, unui popor rival), ci alege confruntarea. Cu non-valoarea, agresivitatea primitivă, neghiobia, cu tot ceea ce împiedică tribul să prospere. În cazul lui Comoroșan (care nu este decât unul din multe și celebre), iată o tranșantă polaritate între superficialitatea zgomotoasă și agresivă atribuită omului de presă și profunzimea artistului sau a savantului. Nu o împărtășesc. Am parcurs mii de pagini ale cotidienelelor interbelice, pentru a mă documenta pentru un roman. Inspirat de ceea ce mi s-a părut a fi fost cea mai mare farsă a secolului înscenată de presă, am remarcat cel puțin geniul gazetăresc al lui Pamfil Șeicaru. De altfel, ce sens are să comparăm profesioniștii din domenii distincte? Tot nu am putea emite judecăți generale,

În ultimele săptămâni, fără să fiu consultat, așa cum e obligația oricărui ziarist (fie el și de la „Adevărul“) când așază pe hârtie rânduri defăimătoare, au apărut câteva texte ce mă obligă să restabilesc adevărul, cu documente și martori, nu prin zvonuri și delatori orbii de patimi.

Am fost ales (nu numit) de Comitetul director al APLER (13 voturi pentru, 2 împotriva) să reprezint asociația în Comisia de subvenții a Ministerului Culturii și al Cultelor. Dacă pentru ajutorul oferit editării de cărți nu mi s-a imputat nimic (personal, în 2003, am semnat o culegere de interviuri cu Marian Popa: așadar, contribuția mea e minimă!), în schimb, pentru subvențiile acordate revistelor literare, sunt învinuit de manevre, la care mă voi referi în continuare.

1) Propunerile inițiale pentru subvenționarea săptămânalelor „România literară“ și „Lucaefărul“ mi s-au părut incorecte. Am pledat pentru sporirea subvențiilor la revista „România literară“, nicidecum ale „Lucaefărului“. Ar fi fost indecent, de vreme ce eu mă aflam în comisie. Așadar, suma pentru „Lucaefărul“ a rămas cea propusă: 144.000.000 lei. După un calcul elementar, unui număr al săptămânalului nostru (24 pagini, format A3), 52 de apariții anuale, îi revenea o sumă de 2,7 milioane lei. În schimb, unele reviste lunare (despre valoarea lor nu mă pronunț), „Contemporanul“ și „Convorbiri literare“ au căpătat 200.000.000 lei, adică 16,6 milioane pentru un număr. Alte reviste („Tomis“, „Steaua“, „Ramuri“) au primit 10 milioane pentru un număr, iar câteva, cu aceeași apariție,

marius tupan

asa cum nu putem aduna merele cu perele. Cu toate acestea, ultimele trei secole au creat un spațiu comun, prin prezența cronicilor literare în ziare sau suplimentele lor literare. Se pare că scopul inițial - acela de a înlesni unor literați de autoritate posibilitatea de a educa gustul estetic, grație tirajului sporit, în comparație cu acela al revistelor literare -, a fost uitat, ziaristii-gazdă făcând, mai nou, figură de Rhadamanthys (judecător al Infernului). Unui filosof francez, care s-a ocupat de „ordinea discursului“, i se părea că, încă din Antichitate, două sunt criteriile care o controlează. Poți vorbi în temeiul unei poziții de autoritate și după protocoale prestabilite sau - o cerință ivită ulterior - legitimându-ți această autoritate prin argumente a căror validitate este consensuală. Într-o societate liberă, dreptul la expresie nu este îngrădit de autorități, ci doar autocenșurat în funcție de resursele personale de bun-simț. Pentru a răsturna valori și ierarhii în discurs public (nu la gura sobei), ai nevoie de acreditare, de recunoașterea comunității intelectuale a domeniului. Expertiza în literatură nu este ceva care să rămână un secret. Literații sunt de două feluri: autori de ficțiuni sau specialiști în studii literare (critici, istorici și teoreticieni). Ei figurează ca atare în niște lucrări, ceva mai voluminoase, uneori chiar în mai multe volume, care se numesc „istorii“ și „dicționare“, și

reații

se păstrează în sălile de referință ale bibliotecilor. Restul sunt marginalii, chibitii sau „inchiuzitori isterici“: „abcese nechiuretate la timp... din boscheții de mahala puchinoasă“ (mă văd silit să citez, căci e greu de concurat cu Fănuș Neagu, atunci când e vorba de cuvântul care aterizează la punct fix...). Ei mă fac întotdeauna să mă gândesc la țăranelui lui Piliuță, din pictura în ulei 1907, care a lăsat barda pe pian și, concentrat, încrunțat, dibuiește clapele...

Este adevărat însă că nu „literaritatea“ (presupunând că știu ce e aceasta) este calul lor de bătaie, ci oportunitatea. De a publica, de a fi sponsorizați, de a acorda sau de a primi premii, de a face parte dintr-o comisie care decide repartizarea fondurilor în cultură. Această oportunitate (incluzând dreptul

de a-ți da doctoratul, de a te înscrie la o facultate „ideologică“, de a fi validat ca membru al Uniunii Scriitorilor, poate și de a respira) era ferm controlată, pe vremea comuniștilor, de CCES, C.C. și de o anumită instituție care se ascundea sub numele de „Municipiul de partid“. Niciodată nu mi s-a reproșat non-valoarea cărților propuse de edituri spre publicare (una, deja tipărită și topită). Marius Tupan era interzis să apară pentru că le scăpa de sub control și nu putea fi șantajat sau intimidat. Nu ni se reproșează nici acum valoarea premianților (ar fi greu!) sau faptul că ar fi fost atribuite unor clienți, acoliți, rude sau persoane cu care membrii juriului să fi avut „relații nepotrivite“, cum s-a exprimat un om de stat celebru. Ce să-i faci, unele minți nu pot trece, în materie de discurs, dincolo de acela al ștatului de plată... Noilor *malcontents* (căci nu mai sunt persoane instituționale, ci particulare), le-aș spune ce mi-a explicat odată cineva căruia m-am plăns că nu-mi intră cărți bune de joc la locul unde mă așezase: dragul meu, important nu e ce carte îți intră, ci cum o joci: nu e locul, e dobitocul... Dacă mi-ar lua locul - în nu știu ce comisie, la *Lucaefărul* etc. -, ar putea constata că acesta nu poate face un bun poet, critic sau om de presă literară, mai mult decât Nurofenul, o mare gimnastă... Iar dacă nu au recunoaștere literară, nu este pentru că au alții. Doar ei sunt cei care apar în tiraje incomparabil superioare și au mai mulți bani decât oricare revistă literară. Nu are nici un rost să reproșeze unor sponsori faptul că doresc, asemeni nouă, care am avut inițiativa, înotând prin nămeți în cele patru direcții cardinale pentru bani din care nu ne-am însușit un leu, să creeze o literatură alternativă: a valorii și decenței. Pentru a ne contesta, ei trebuie să alinieze în concurs și altceva decât huligani, mai tineri sau de școală veche, virtuozii ai scatolo-pornografiei, semidocți și cheflii, bându-și pe trei cărări, cum l-am văzut pe unul din frustrații presei de scandal în seara zilei de 27 ianuarie (10 p.m.), în stația de metrou „Piața Unirii“. Altminteri, vom avea și în cultură comisii de nechemată și de-ai Babei Stoichii, așa cum au universitățile conducători de doctorate pe care bieții candidați nu-i pot găsi în cărțile de referință ale culturii române, ca să știe pentru ce să-i laude și cum să-i măgulească... Oameni care nu scriu și care nu știu cum se face o revistă literară ar avea din nou posibilitatea să decidă cine publică, cine are drept la cuvânt. Să hotărască destinele culturii Tomestii, Brânzovenestii și XXX-L-eștii! Ba chiar, după cum, cu emfază tembelă, a declarat un asemenea opinioman la un post de televiziune, să le spună de la obraz occidentalilor că toată cultura ultimelor decenii, de care sunt atât de mândri, este ceva ce iese din izmenele sale. Și doar astfel vom fi siguri în continuare pe locul de lanternă a Europei!

Apel către membrii APLER

145.000.000 lei. Dacă e ceva dispus să facă o anchetă și să stabilească vânzările (nu tirajele), ecurile și circulația revistelor literare, va avea surprize. Care, firește, nu vor dezavantaja cele două reviste frustrate: „România literară“ și „Lucaefărul“.

2) Spre sfârșitul anului trecut, s-a descoperit că unele reviste literare („Albina“, „Literaturul“ și altele) nu și-au respectat programul de apariții, astfel că banii rămași au fost repartizați mai multor reviste meritorii. Printre ele, și „Lucaefărul“. Comisia de subvenții (nu subsemnatul, care nu s-a aventurat să facă pledoarie pro-domo) a hotărât ca „România literară“ și „Lucaefărul“ să primească sume echivalente cu ale celor două lunare: 200 milioane lei. După un alt calcul, la fel de simplu, în noua variantă, pentru un număr al „Lucaefărului“ se distribuiau 3,6 milioane lei.

3) Revista „Lucaefărul“ n-a beneficiat de toată suma care i-a fost repartizată în final, ci numai de 174 milioane lei (documentul se află la Ministerul Culturii și al Cultelor), fiindcă a editat anul trecut 47 de numere.

Cum sunt deplin responsabil de ceea ce susțin (rog să fie consultați și ceilalți membri ai Comisiei), îi întreb pe gazetarii furioși: a) Nu se cuvenea să extragă cifrele exacte ce le-au fost

puse la dispoziție și după aceea să treacă la comentarii? b) Nu era normal să fiu și eu întrebat, măcar prin telefon, ce părere am despre *jocurile* în care am intrat?

După aceste succinte însemnări, cer ziarelor („Adevărul“, în special, care se ocupă, sistematic de imaginea mea publică) să-și ceară scuze. În caz contrar, mă văd obligat să-le acționez în judecată.

În ceea ce privește rolul lui Ion Tomescu în alimentarea ziaristilor cu informații false (nici un membru al APLER-ului nu a fost consultat cu privire la suspendarea mea din funcția de membru al Comisiei de subvenții) vor fi luate hotărâri firești în ziua de 26 februarie a.c., când sunt convocați membrii Comitetului director al APLER, la insistențele unui comitet de inițiativă, din care fac parte, printre alții: Romul Munteanu, Gabriel Chifu, George Vulturescu, Gellu Dorian, Ovidiu Dunăreanu, Cassian Maria Spiridon, Adrian Alui Gheorghe, Marius Tupan. După aceea, Ion Tomescu va trebui să se prezinte în instanță, pentru a-și justifica și proba afirmațiile. Cum știu că dreptatea e de partea mea, promit ca o parte din sumele ce le voi obține, pentru daunele morale ce mi s-au adus, să fie vărsate în contul asociației noastre.

raluca dună

Lene și sex, tancuri și păpuși

Pentru Angela Marinescu, probabil cea mai valoroasă poetă contemporană, poezia este în primul rând o afacere de limbaj, o afacere oarecum dubioasă, care mizează pe jocul puterii și al seducției, al revoltei și al nepuținței. Centrul sau „gaura” - neagră - al acestei lumi marginale care e limbajul poetic nu poate fi decât sexul, extirpat dintre picioare și „mutat în cap”, o sexualitate năbădăioasă și melancolică, tăioasă și leneșă, cerebralizată într-un mod suficient de pervers pentru a rămâne structural viscerală. Chiar dacă poeta își mărturisește umil ori orgolios nepuțințele și se oferă pe sine ca, să-i zicem, obiect textual: „sînt o toxicomană bătrînă și geloasă./ nu-mi mai urmăriți poezia./ urmăriți-mă pe mine. poezia mea sînt eu.” (Barman, *dă-mi o cafea scurtă și tare pentru ca să-mi pot transfigura acest poem opac*), ne pîndește mereu provocarea unei lupte corp la corp pe teritoriul limbajului. Această luptă are strălucirea ei întunecată, dar și ostentațiile unui joc, mișcărilor inelate ale unui șarpe cu mai multe capete amenințătoare, dar cu limba extirpată.

Volumul de inedit al Angelei Marinescu, **Îmi mînînc versurile** (Editura Vinea, 2003), cu un titlu și o copertă cu ușoare conotații horror (autoarea știe că a fost numită o *mîn-*

cronica literară

cătoare de bărbați) continuă, într-un fel, linia **Fugilor postmoderne**, în sensul unei poezii de limbaj, dar, cred, cu acutizarea senzației că „limbajul” nu este decât ceea ce (nu) mai rămâne după pierderea „limbii”: „dar lasă-mă în pace ce-mi pasă mie nesuferita/ de limbaj cînd nu mai am limbă/ ce-mi pasă de nebunie cînd/ moartea mînîncă nebunie.” (Tăcere sexuală). Fuga în limbaj își recunoaște (poate chiar își revendică) artificialitatea și inutilitatea, caracterul dublu și spectacular, în fond, nepuțința: „poetul este artificial pînă în măduva oaselor/ și disociat ca un blindaj de fier rupt în două/ (...)/ nu mă mai interesează decât să trag din greu la jugul obscen/ al morții ce mi s-a cocoțat pe creștet și-mi sapă/ cu picătura o gaură în osul ras de păr din/ partea stîngă a capului/ eram rasă doar pe jumătate/ înăuntru aveam părul lung împletit cu precizie/ nu am fost niciodată un bărbat aș fi vrut eu/ (...) mă mulțumesc cu ce am nici măcar cu ce sînt/ inexistența mea strălucește ca un diamant ascuns/ pînă la ultima suflare bine că nu mai pot vedea/ decât ceea ce nu este/ numai în acest poem tăcerea mea este sexuală” (Tăcere sexuală).

Tăcerea (sexuală) a limbajului - cheia acestui volum - se apropie de tăcerea (sexuală) a morții. Dacă limba, cuvintele, erotismul aparțin vieții, tăcerea, sexualitatea, limbajul aparțin morții. Angela Marinescu, în ipostaza (și aceasta incertă, pe jumătate jucată, provocatoare) a unei *poete bătrîne, deposedate de*

viață și de propria-i sexualitate, încearcă să se apropie și să-și aproprie teritoriul (sexual) al morții: „aș vrea ca atunci cînd vocea mea trece prin gît/ să se audă scrisul./ un hîrșit de sfîrșit de lume.” (Scrisoare către Emil), „doamne ce ai făcut cu mine acum/ la sfîrșit mi-ai mutat locul sexului în cap/ nu are loc în cap/ este multă tăcere și multă moarte/ multă perversiune ce-mi strînge/ capul ca ntr-o menghină/ își face loc cu coatele în cap/ capul stă să crape/ rămîne de văzut”, „mă pregătesc rece și cu ochii înguști/ mă pregătesc ca o cămilă să-mi umplu cocoșa/ mea viscerală ca un preot îngenuchiat/ în fața unei fetișcane/ să străbat un deșert dur o iarnă/ întregă o primăvară și o vară/ ar putea fi chiar un anotimp în infern/ al unei absențe ce mă așteaptă/.../ nu mai am nici o viață am uitat/ ce-i aia viață îmi aduc aminte/ ca prin ceață/...”, „îmi împing sîmii în pămînt/ îmi scot uterul înafară/ mă penetrez pe mine cu stîngăcie/ deoarece nu am nici un exemplu asemănător în minte căruia/ să-i închin memoria pesimistă a acestui poem/ îl invoc pe tatăl meu mort pe al cărui creier am înălțat/ mormîntul steagului decadent al familiei/ sînt un înger sexual” (Tăcere sexuală).

S-a vorbit despre violența Angelei Marinescu, o violență pe care poeta și-a asumat-o ca pe o profesie de credință și în care recunoaștem pecetea ei stilistică. Toate poemele din acest volum izvorăsc dintr-o violență afișată, dar agresivitatea voit sexuală are mai mult de-a face, decât cu sexualitatea sexului, cu sexualitatea limbajului, cu alte cuvinte, dacă este un apocaliptic ori decadent „înger sexual”, acest „înger” e un înger-demon al limbajului. „Îmi provoc poezia eșecul și moartea”, este un vers definitoriu pentru poetica Angelei Marinescu, care concentrează retorică ostentației. Violența, deși structurală, are ceva din precizia calculată a unui bătrîn luptător, din acomodarea cu moartea a unui sinucigaș ratat; o bănuim jumătate autentică, jumătate trucată ori cel puțin trufașă. Splendoarea îi rămîne însă, cel mai adesea, întregă, pentru că „spectacolul” acestui limbaj rămîne, mai totdeauna, surprinzător, aproape grandios. Angela Marinescu este, fără îndoială, o poetă curajoasă în lupta cu limbajul, dar furia ei, ce amintește uneori de cea a unei bacante dezlănțuite, are, în profunzime, viclenia unei feminități mature, exersate în lupta, inegală, cu „masculinul”. S-ar zice că, dacă în multe poeme, poeta se ia la trîntă cu personaje masculine recognoscibile, provocându-le insidios ori zvărlindu-le în față cele mai neașteptate otrăvuri sau adevăruri, singurul, autenticul partener de luptă Masculin ar fi tocmai limbajul. Poate de aceea și sugestiile unui poem precum **Îl iau de mîna pe Sergiu**, în care poeta își dezvăluie virilitatea, ambivalența: „sînt o bătrînă incertă. sînt un bătrîn ce am devenit nerăbdător./ secretul meu este scrisul. nu sexul”. Androginia poetei este androginia limbajului ei, a acestui joc „secret” de-a sexualitatea masculin-feminină.

Trebuie spus că vehemența, conștientă, a Angelei Marinescu, sadismul ei, dublat de o forță autodistrugătoare, se înconjoară adesea în penajul colorat al (auto)ironiei textualiste: „...mi-e leha(mite Kremnitz este o pată de sînge, intelectual, o hrană/ introdusă cu forța

„nu pot transfigura decât foarte greu/ nu am talent inerția și-a făcut cuib/ pe creștetul meu ca o barză/ nu-mi vin în cap decât cuvintele/ ce-mi aparțin și pentru care am luptat cu o lene imensă/ lene de talent lene de carne/ lene de sex lene de bine/ ploaia cade ca o lespede peste mine/ udă poezia și poezia se umflă ca lemnul/ trag prin toate găurile cîte o sfoară rezistentă/ mă joc cu sforile/ păpușile leneșe își dau cu cotul alături de mine/ ling sfoara și păpușarul ling lenea și lumina/ păpușile stau cu limba scoasă și albă de atîta lins...”

într-o rană fără margini, aici, aproape,.../ triumphiul aripei se află cu baza pe direcția de zbor/ a sexului împreună vor învinge/ vom(a) învinge” (Anatomie de rămas bun), „Ești expresionistă cu neo în față îmi strigă pe sub nas,/ pe la subțiori plăpînde/ .../ dar, pentru mine, cuvîntul tată este îmbibat de o spermă rigidă/ și pătrunzătoare, se cuvine să se practice jupuirea/ celui ce ar putea deveni tată./ ta-ta-ta-tam-ta-ram/ nici tată nici mama, problema mă ține trează./ n-ai mamă, n-ai tată, n-ai patrie adorată./ (n)-ai numai sex.” (Cei

angela
marinescu

îmi
mînînc
versu
rile

editura vinea

mai de pe urmă). Uneori se întîmplă fenomenul opus: se ajunge la implozii de melancolie pură și lirism, care amintesc de bluesurile din **Parcul** (chiar dacă acum parcul, populat de tancuri, a devenit un loc al pîndeii reci, al răzbunării calculate): „Ana rînește și reușește. tragem ploaia peste ferestre./ le măsurăm dimensiunea./.../ Ana plînge./ mă fac un pitic și sar în pieptul ei/ ce se sufocă./ desfac pieptul și din vene iese dracul./ dracul are treabă cu Ana. semn ceresc./ așa încît Ana lucrează și în zi de sîrbătoare./ Ana face sîrbătoare./ ia hîrtie și o găurește./ își ia vena din gît și o trece prin gaură./ noi privim onești cum Ana/ înnebunește. (Ana face focul). Poeme precum acesta ori cel despre Eleonora, „cealaltă soră a mea”, din ciclul **Tăcere sexuală** anunță altceva. S-ar putea spune că, fără să-și fi epuizat resursele violente (și sexuale) ale poeziei, plutește, în atmosfera densă din **Îmi mînînc versurile**, amenințarea și „încercarea” unui nou lirism. Violența acestor poeme pare deja că maschează o absență, o împietrire (o formulă?), pe care, cu siguranță, poeta o va renege ori incendia în curînd.

Dansând cu limitele (scrisoare unui prieten din Cluj)

**bogdan-alexandru
stănescu**

Prietenia mea textuală cu Dorin Mureșan a început anul trecut, când am fost izbit - fără nici o exagerare - de atmosfera din *Hypostasis* (Editura Limes, 2002), de amestecul acela dostoevskian, celinian, cu nuanțe vagi de roman gotic... Delirul eului prins fără șansă în celula infernală a unei garsoniere avea ceva fabulos. un ceva care m-a ținut cu sufletul la gură. I-am reproșat, totuși, artificialitatea dialogurilor, excesul de trimiteri livrești, abundența stânenitoare a epitelor etc. Am putut atunci să trec peste aceste amănunte pentru că, realmente, conținutul captiva în mod miraculos.

Iată că, la un interval foarte scurt de

timp, primesc o nouă carte a tânărului autor, *De vorbă cu tine printre coji și frunze uscate* (Editura Limes, 2003), împreună cu prietenia autorului... Poate că, dacă această prietenie n-ar fi existat, nu aș fi îndrăznit să scriu despre noua sa carte. Așa, prietenia obligă la sinceritate, iar tocmai sincer am de gând să fiu în această cronică.

Pornind de la copertă (care nu-i aparține, dar cred că ar trebui ca autorul să aibă un cuvânt de spus și în această privință), volumul execută un foarte periculos dans pe sârma ce delimitează kitsch-ul de artă. Și nu reușește să-și țină echilibrul, se împleticește, cade, se redresează, pentru a se înfunda finalmente în derizoriu. Coperta are ceva din stilul creatorilor de artă fantasy, cât și din suprarealismul minor al unei Leonore Fini, combinație de regăsit și între copertele cărții: același demonism, apetența pentru personaje extraordinare (ce reproduc dansul axiologic al între-

gului, sfiindu-se a alege între satanic și divinul "alb"), încercări de recrea atmosfera din *Hypostasis* etc.

Simt că autorul nu s-a putut desprinde total de garsoniera din orașul Y., așa cum naratorul noii cărți e pândit de recurența fantomelor nocturne din cartea trecută. Avem de-a face, într-adevăr, cu o continuare a cărții precedente, dar cu una oarecum relaxată, un fel de parcurs al inerției. Personajul este de data aceasta eliberat (îmi amintește de chipul transpirat și gol de expresie al unui personaj dintr-un film horror, la sfârșit, când și ultima apariție monstruoasă a fost respinsă) de tensiunea extraordinară în care evolua - îmi vine să spun "atunci", atât de reală mi-a părut situarea în "ipostază" -, pare relaxat, dacă nu chiar blazat (de fapt, se face o teorie a "răsului" interior, a hlizelii profunde, a cinismului ca soluție etc.). Orașul este altul, de data aceasta avem de-a face cu un apartament, prietenii sunt alții, cu excepția prezenței virtuale și textuale a celui mort și totul pare să evadeze acum din capcana unui Sine autodevorator.

Însă, de data aceasta, se merge prea departe: dostoevskianul Bubu, omul-melc, își târăște propria suferință, lăsând în urmă-i reziduuri ce alterează realitatea: "Ba da, omul melc este prin excelență omul demn de milă, pentru că, după cum ți-am spus, cochilia lui e plină de suferință, iar când se mărturisește, ai senzația că spargi această cochilie și îi vezi toate rănile necicatrizate inundate de sânge și simți că /.../ demnitatea sa rămâne neștirbită, dimpotrivă..." Ei bine, acest Bubu-om-melc, pe lângă faptul că este pe moarte (cancer), ascunde conturile bancare ale unui Bill Gates, deține o fabrică de sticlă enormă, locuiește într-o simplă mansardă, se droghează neîncetat pentru a uita durerea... sculptează și "capuri..."

Vă veți întreba dacă nu cumva straniul personaj sculpta relieful unor capuri cum ar fi Horn, al Bunei Speranțe etc. Așa am sperat și eu... Ei bine, iată ce sculptează Bubu: "Sculptez capuri, mi-a spus Bubu, observându-mi aerul contrariat. Capul este esențial. Cineva mi-a ridicat în slăvi o teorie despre ceea ce înseamnă holocaustul pe tărâmul sculpturii. M-a provocat. Am sculpat cincizeci de capuri și le-am așezat într-o ladă. A doua zi, l-am vizitat pe individ, făcându-i cadou... holocaustul. Capul, după cum ți-am spus, e esențial. Capul adună într-însul tot ceea ce reprezintă persoana care îl poartă." Așadar, ne-am lămurit: avem de-a face cu o greșală demnă de Cronică Cărcotașilor, și nu într-un sin-

gur loc, și nu în gura unui singur personaj, de parcă toți ar fi loviți de tâmpenie sau ar trăi într-un atlas etno-lingvistic aberant.

Un al doilea personaj, chiar mai atins de morbul fabulosului, ar fi domnișoara S., trimisă a fantomei Leo, o făptură dumnezeiască, care provoacă fracturi de mandibulă bărbaților ce o privesc, singură, izolată chiar, din pricina acestei frumuseți. Comportamentul ei ar fi ușor pervers-ațățător, dacă naratorul nu ne-ar convinge de puritatea creaturii. O face cu atâta convingere, încât uită să mai varieze puțin, înșirând pe infinite pagini reacții masculine la superbia domnișoarei. Domnișoară nulă ca personaj, dealtfel. Faptul (lăsând la o parte rolul său de "revelator" - mă refer la substanța fotografică) e explicabil prin existența ei pur obiectuală. Această frumusețe e văzută, așa cum am spus, prin reacțiile celorlalți, iar căderea naratorului în păcat - cădere condamnată de toți, chiar și de natură, înseamnă poate orgoliu satanic...

Și, de parcă descrierile acestei frumuseți n-ar fi fost de ajuns, se încearcă, spre final, și testul radical: expunerea nudului divin la privirea unui străin (un sărman vecin ieșit pe balcon la o țigară). Iată reacția: "Doamne iartă-mă, mi-am spus, omul ăsta a murit în picioare. Mi-am fluturat brațele, de parcă aș fi coordonat mișcările unui avion pe o pistă îngustă. În sfârșit, făță individului a revenit la culori mai calde. Mi-am dat seama că nu mai era nici un pericol. Am răsuflat ușurat. În cameră, domnișoara S. râdea cu inconștiență. Își sprijinea brațele pe genunchi, hohotind așa cum hohotise atunci la Bubu. Am ră-

cronica literară

mas perplex. Devenise... Dumnezeu." Ridicolul acesta emfatic, îngroșarea trăsăturilor prin repetate trăsături de penel pe aceleași "traces", fac de multe ori imposibilă lectura, ca să nu mai vorbesc despre vreo reacție empatică din partea lectorului. A dispărut și straniitatea ce domina atmosfera din *Hypostasis*. În plus, carențele acelei cărți s-au transmis și acesteia, dacă nu chiar într-o formă agravată: personajele țin în continuare discursuri, sunt goale de orice conținut, tendința autorului de a le caracteriza doar înfățișându-le ciudațeniile fiind supărătoare atunci când devine procedeu constant.

Trăgând linie, cartea e o dezamăgire cruntă pentru mine, poate datorită faptului că așteptam ceva superior lui *Hypostasis*... Dacă acolo atmosfera fascina, lăsând în umbră carențele stilistice și de construcție, aici nu mai există aproape nimic. Până și limbajul crud sau scenele de sex par acum forțate, colaje violente pe un fond roz etc. Cu alte cuvinte, Dorin Mureșan, ai scris o carte proastă, nu mă jenez să ți-o spun, așa cum nu m-am jenat să ți-o laud pe cealaltă... Să fie de vină faptul că te-ai grăbit s-o publici atât de repede?

Dacă da, îți urez multă răbdare în viitor, cu tine și cu fantasmale tale. Cu prietenie, Bogdan-Alexandru Stănescu!

„Utopia fragmentul ceea ce suntem“

În condițiile abolirii frontierelor dintre cugete, inimi și literaturi, este aproape de neconceput ca o antologie de autor (în special, poezie) să nu fie cel puțin bilingvă. Ne confirmă convingerea recentă carte a orădeanului european Ioan Țepelea, *Ochiul din cer/The Eye Above* (Iași, Editura „Convorbiri literare“, 2003, 130 p.), versiunea engleză fiind semnată de Olimpia Iacob. Metafora din titlu destăinuie și recunoaște condiția poetului, asistat de instanța proniatoare (reperabilă în aceeași selectivă afinitate a *Cuvântului*), deși supus și el, ca noi toți, caducității: „Cu har de duminică de chemare/ și apăsare eu sunt/ și nu sunt.../ Doar el este pașnic și doar el/ ne înseamnă pe toți cu degetul lumii/ cel veșnic cel sfânt“. Fiind vorba de o antologie alcătuită, se pare, de editură, poemele alese reprezintă mai multe zări și etape, biografice și stilistice, azi depășite de poet, astfel încât unele texte de tinerețe, recognoscibile prin expresia frustă, enunțiativă, mimetică, știrbesc o carte de vizită ce ar fi putut fi impecabilă. Căci, la cota sa de acum, Ioan Țepelea ne dă date certe despre starea poeziei, a poetului și a omului pe fundalul en-

galaxia cărților

tropic de nisipuri mișcătoare și fariseism intramilenar. Textura versurilor, spiritualistă și oraculară, induce mesajele *stării de fapt*, a poetului privat subit de orice imunitate, brusc devenit o rană continuă, expusă perversiunii violente a realului, a biologiei, a bolgiilor absurdului. Terifiant este acest interregnum al prizonieratului, între ființă și neființă, numit și destin: „Eu rămân apăsător de mijlocul lucrurilor/ de esența interiorului lor/ de chipul neantului situat/ între a fi și a nu fi.../ Prizonier fără nume!/ numai Ființa s-a afundat în destin/ ca-ntr-o gură mare de șarpe“. *Șarpe* care devine, inexplicabil, în versiunea engleză *pește* („as if into a big mouth of fish“). O neglijență, desigur, a Olimpiei Iacob, care, în pofida unor echivalențe mult prea gramaticale, trece onorabil un examen dificil. Între poemele ce ni s-au părut nouă de tinerețe, adică încă suferind de anume influențe și clișee, precumpănesc cele ce prevestesc dicțiunea cărților recente, palimpsest al cruzimii analitice.

Predictivă, emițătoare de semne ce i se arată în exclusivitate, poezia lui Ioan Țepelea se hrănește dintr-o *intimitate lucidă* ce-și amână *destrămarea* prin recurs la visul lucid, mitul purității și, mai nou, mitul eleat. Erosul e văzut ca o criză și totodată revelație a frumuseții inabordable, incompatibile cu un ritual al simțurilor; priincios, eliberator totuși, acest ritual, mai ales când, din perspectiva unui trecut al cuplului, devine posesiune imaculată, iconografie perenă. Metabolizându-și afectele în poem, „mai aproape de ruinele absolutului“ Ioan Țepelea, peregrin al dezolării purgatoriale, își țese poemele din cogitație și emoție, din imagini memorabile („ca razele de soare nesfârșind lumina“) și premoniții frisonante, atât prin frumusețe expresivă, cât și prin enigma inclusă: „Amare privirile crinului/ în

aerul din palmele mele/ zace un fragment de viitor“. Resorbția în poezie, în neprihănirea Cuvântului primordial împărțită de „Ochiul din Cer“, dorul eminescian de mistuire (*cupio dissolvi*) în oceanul amniotic, constituie centrul semantic și predictiv al lui Ioan Țepelea: „Poate în curând/ voi suferi o retragere/ în cuvânt/ de orgile vieții sătul/ să pot alerga în neștire/ nefiind nicăieri/ poate voi dărui neființa mea/ unui simbol/ care ești tu picătură de ploaie în apa mării...“. Dacă „orgile vieții“ (cu un singur *i*) este corect, traducerea cu „the orgies of life“ este evident, incorectă. Între orgă și orgii este totuși o diferență.

Între „melancolie și zbucium“, tânjind după „nădejdea țărânei cu mulaj de parfum“, poetul trece dintr-o vârstă în alta, a tuturor ambiguităților vieții și morții, și nu ezită să scrie un „Epitaf“ al asumării și debarasării totodată de acel Amedee mutilant al absurdului: „Să iert faptul că sunt/ iluminat de tăcere și mistuit/ de esențe am parte la nesfârșit/ se preschimbă ascunsul/ în oglinzi mă ucide absurdul/ răspândit în poem“. Este cazul artistic al poetului și omului disputat „între țărână și cer“, între întruparea și moartea mitului inocenței. Tot acest traseu privativ de viitor, supus unei terapii la școala eleată, poate căpăta nuanțele salvării, dovadă cele „zece poeme atinse de vânt în câmpiile alizee“. Inedite, textele sunt inspirate de poemul greceului Parmenide, *Despre natură*, prima teorie filosofică a ființei care armonizează în chip misterios eternitatea, unitatea firii imuabile cu varietatea identitară, individuală, opunându-se optimistei doctrine a devenirii heraclitiene. Iată cum transpune poetul o abstracție enigmatică: „Ființa și Totul de liniște nenăscut/ în statul său mai presus de mișcare/ - sferic și perfect - dar dincolo/ de trăirea oamenilor și a cailor. Dincolo/ de înțelepciunea cu care ne-am potrivit“. Mi-grând în toposul predilect, „unde se-armonizează absența/ cu pleoapele ei sfidătoare“, conștient că din cărțile sale „va rămâne doar

lista înregistrărilor crude“, „only the list of the unripe accounts“, poetul își ghilotinează elegiac și sibilinic viitorul („Un mâine/ stingher și-o singurătate de cangur/ degenerată...“) în numele luminii izbăvitoare, *Sacre Coeur*, substanța nepieritoare a poemului sub *Ochiul din Cer*. Fără de care chiar înstelatul cer kantian n-ar fi decât literă moartă, iar perfecțiunea morală, o lungă teorie.

(geo vasele)

Datorii parțial onorate (II)

A spune despre Olga Delia Mateescu, aplaudata actriță a Naționalului bucureștean că este o scriitoare adevărată, iată deja un truism. Artistă completă, manifestându-se strălucit pe scenă și cu indubitabil talent în proză și în dramaturgie (a și fost premiată de Uniunea Scriitorilor în 2002) a tipărit la Editura „Carte de suflet“, romanul *Manuscrisul*. Abordând formula qvasi polițistă, autoarea a pus accentul firesc pe epic, pe construcție, înțelegând că abandonarea, câteodată, a analizei excesive, înseamnă nu neapărat o concesie făcută publicului, cât mai ales revenirea la condiția esențială a romanului, adică prezentarea faptelor de viață și a celor ce le săvârșesc. Interesantă pendularea propusă între real și fantastic, gradarea misterului în jurul unei rarități muzeistice. Dacă spectaculosul poate părea uneori prea căutat, în schimb face o bună impresie dialogul stăpânit grație experiențelor amintite în teatru, el contribuind la ritmarea narațiunii.

Un debut notabil în proză reușește Iulia Sala cu povestirile din *Casa cu pereți de vânt* (Editura Clusium - 2003). Cele zece piese sunt prefăcute elegant de D.R. Popescu. Impresia după lectură este foarte favorabilă, instalându-se ideea că ai întâlnit un prozator neașteptat de matur, echilibrat, capabil să atace subiecte diverse cu siguranță și detașare. Trăirea în iluzie, mai bine spus în autoiluzionare (*Amințirea unei dorințe vechi*) perceperea vieții din lucruri (nuvela ce dă titlul volumului), trăirea întră artă, fie ea și naiv instinctual (*Dansul vieții*), descripția unor peisaje exotice unde se produc ciudate interferențe de energie între regnuri (*Parfum de smarald*) se unesc în plăcerea de a povesti, notă definitorie a prozatorilor de vocație. Printre ei se va număra, fără îndoială și Iulia Sala.

Recunoscut ca istoric literar, critic și editor, Ioan Adam s-a hotărât, la sfârșitul lui 2003, să-și strângă într-o carte câte ceva din bogata sa activitate de publicist. *Parole în Balcania* cuprinde trei secvențe: „Parole, parole“ (texte din 1990 până acum denotând un analist lucid al evenimentelor social-politice), „Siluete“ (remarcabile profiluri sentimentale ale unor oameni de ieri și de azi precum Radu Tudoran, Nichita Stănescu, Al. Piru, Gabriela Negreanu, Mircea Nedelciu, Valeriu Râpeanu) și a treia secvență „Lecturi în evantai“ (confirmând calitățile de comentator mereu avid de informații, de noutate, trecând dezinvolt de la Blaga la Petru Dumitriu, de la Mihai Cimpoi la Geo Bogza, de la Ion Ghica la Maria Urbanovici). *Parole în Balcania* se citește cu folos și interes de la prima la ultima pagină.

(liviu grăsoiu)

1) *Variațiuni pe teme date în arta medievală românească* (Cornelia Pillat), Editura Vremea

2) *Lebăda cu două intrări* (Nora Iuga), Editura Vinea

3) *V.G. Paleolog și Brâncuși - un dialog etern* (Petre Gigea-Gorun), Editura Fundația „Scrisul Românesc“

4) *Dansul Căinilor* (Mariana Bojan), Editura Casa Cărții de Știință

În lunga perioadă comunistă, atât de fertile în falsificări variate ale trecutului „burghez“, s-au înregistrat și interpretări forțate, unele care au rămas totuși pentru că serveau pe unii scriitori, astfel „recuperați“. Din dușmani ai comunismului și democrației (ceea ce nu e chiar același lucru) deveneau personalități acceptabile. Li se descopereau unele laturi progresiste, raționalismul în cazul lui Maiorescu, ori interesul pentru cultura apropiată de popor, sau lui E. Lovinescu i se recunoștea în final spiritul larg, de înțelegere a diverselor formule artistice, inclusiv pentru cele de „stânga“, precum și gesturi favorabile unor scriitori persecutați de către dictaturile de „dreapta“. În fine, accidentalul morții lui N. Iorga, asasinat de proprii săi discipoli, făcea din el marea victimă a Gărzii de Fier, uitându-i-se prestația politică anterioară și faptul că fusese însuși întemeietorul dreptei românești, oferindu-i în continuare prestigiul marii lui personalități de savant.

Desigur că actul de a scrie și a publica este, într-o instanță mai îndepărtată, unul populist, oricum altruist: te adresezi unor cititori pentru a le satisface o așteptare, a-i lumina, a-i încanta; mai ales te adresezi unor necunoscuți pe care-i presupui incapabili să facă același lucru și pe care-i consideri măcar prin aceasta inferiori ție. Ceea ce realizezi sporește oricum patrimoniul național cu care se poate mândri și mulțimea. Numai că o realizare artistică reprezintă și o treaptă a ta de înălțare prin care îți depășești condiția, mai ales când o pornești foarte de jos, ridicându-te în altă „clasă“, una căreia marxistii nu i-au găsit numele potrivit. Un scriitor, un

Față cu reacțiunea, față cu progresul

alexandru george

riza o literatură cât mai aproape de înțelegerea și năzuințele nivelului cât de cât popular. E o preocupare pe care în generația lui E. Lovinescu, dar și a lui O. Densusianu nu mai apare; primul s-a rostit ferm în eseu „Intellectualizarea literaturii“ (**Criza actuală a literaturii noastre**, 1911) pentru ca imediat după război să considere orice formă de populism o tendință anacronică, chiar retrogradă. Pe vremea lui, se formase deja un public al claselor culte și asupra acestuia era necesar ca literatura să-și exercite rolul.

Numele lui este legat de „modernismul“ interbelic, o formulă scandaloaasă, provocatoare care nu existase pe vremea lui Maiorescu și ea este corelată, în mentalitatea politică a vremii, cu „progresismul“, cu ideea de progres, pe care acest spirit conservator a trebuit s-o vadă triumfând, pentru ca mai târziu, spre mirarea unora care au ajuns să-l considere un impostor, să-și facă din ea un steag de luptă și de afirmare. Or, problema aceasta a fost atacată (îmi permit s-o traduc în termeni belicoși dat fiind că ei aparțin autorului de care vreau să vorbesc, dl Ciprian Șiuile care, împotriva mea și, zic eu, a evidenței, ajunge să-l pună pe autorul **Istoriei civilizației și pe Maiorescu în poziție exact inversă** decât i-au văzut până acum toți comentatorii. Revenind la niște obiecții ale mele, domnia sa scrie: „Maiorescu e un ideolog ale cărui idei macro sunt puternic modificate de pragmatism și scepticism, pe când Lovinescu e un ideolog absolut, pentru care ideologia e un fel de algebră elementară în care nuanțele și circumstanțierile nu au sens. Pentru L. ideile politice au un conținut intrinsec, ele sunt esențe imuabile, pe când pentru M., decisiv e contextul la care sunt aplicate, adică modul în care sunt aplicate în practică. De aici inapetența lui M. pentru schimbări revoluționare, de aici apetența lui L. pentru revoluții“ (**Povestea progresului**, în „România literară“, 51/52, p. 17). Citesc aceste uluitoare rânduri și mă întreb doar dacă dl Șiuile, care are o reală cunoaștere a scrisului și acțiunii lui Maiorescu, deși le interpretează aici greșit, are despre urmașul și adversarul acestuia altceva decât o vagă idee. În realitate, E.L. nu a fost un cap ideatic și în special nu un teoretician; a fost un critic-artist care a propus ca metodă intuiționismul (denumit de el „impresionism“) împotriva spiritului de doctrină și pretențiile științifice. Avea o solidă formație istorică și folosea acest avantaj în exemplificări și susțineri, după cum era prin excelență un observator al situației de fapt. Asta să nu însemne „pragmatism“?

Ideea de progres i s-a impus din ceea ce a trăit în anii aceia, avântul formidabil al literaturii române pe care o analiza și o saluta și realizarea statului național unitar român prin Marea Unire. (Or, însuși Maiorescu, născut într-o Românie care era încă provincie turcească, nu și-ar fi clintit din idei văzând ceea ce el nici nu visase, realizarea României Mari?) Amândoi au fost niște spirite critice, rezervate și sceptice, dar Lovinescu a avut față de junimiști, așa cum a și spus-o, avantajul vârstei. Aceasta l-a silit la recunoașterea unui indiscutabil (pentru că era și

urias) progres, nu faptul că ar fi fost un ideolog abstract. Tocmai el, care în foarte redusă sa acțiune de „teoretician“ a trezit justificate îndoieli, apriorice din partea ideologilor de la „Viața românească“ și foarte acut polemice din partea „amicilor“ săi: Camil Petrescu și Șerban Cioculescu?

Și apoi ce este acel „pragmatism“ pe care dl C.Ș. îl descoperă și-l laudă în acțiunea politică (de fapt, în sterilitatea) maioresciană? Să fi fost adversarii săi (dacă exceptăm gălăgiosul și radicalul grup de rosetiști de la Iași, cu care se ciocnise în tinerețe) niște irealiști, niște fanteziști, niște aiuriți? Așa să poată fi calificați cei care (liberali de diferite nuanțe, unii ziși conservatori) au transformat principiile abia nesigur unite într-un regat prestigios, într-un stat modern, de care Europa trebuia să țină seama, pentru că avea nevoie de el în situații dramatice? Aveau nevoie cei care au reedificat o țară, făcând legi și proiecte, imaginând linii de dezvoltare, instituții moderne, forme de învățământ, bănci și societăți de asigurare, repede dovedite foarte utile, să fie trași de mână sau de coada fracului în Parlament de luminosul, dar sterilul, dascăl de logică, omul expresiei întotdeauna desăvârșite? În politică, ceea ce validează o acțiune e succesul și acesta a aparținut mereu altor spirite cu adevărat pragmatice, melancolicului schopenhauerian rămânându-i consolarea amărâtelor reflecții finale.

Maiorescu a avut un excepțional cap critic, așa cum a spus-o Lovinescu, dar nu ne-a lăsat o operă tocmai din totala lui lipsă de realism - sau una mult sub posibilitățile sale. Acesta a fost motivul despărțirii tânărului de venerabilul magistrul. Și cu asta ajung la rândurile „favorabile“ Revoluției din Rusia, pe care le explică așa de greșit dl C. Șiuile. Domnia sa nu ține seama că e vorba de niște afirmații circumstanțiale și fugitive, izvorâte dintr-o realitate vizibilă, într-o comparație cu fascismul italian. Or, acesta izbândise într-o țară liberă, cu un accentuat regim democratic (mult asemănător cu al nostru) speculând o situație de confuzie tipic post-belică, pe când revoluția din Rusia a fost o mișcare larg populară, care a izbândit în urma unui sângeros război civil, reprezentând o schimbare profundă, ce corespundea în multe privințe cu vechi aspirații nesatisfăcute. În spirit pragmatic, E.L. a conchis favorabil, nu pentru că avea o concepție abstractă despre progres (pe care se pare că o am și eu, precum și alți liberali), ci pentru că a recunoscut niște realități: după Rapallo, când diplomația sovietică, în frunte cu contele Cicerin, se prezenta pacifistă, urmărind colaborarea internațională, iar în cadrul sistemului, elementele învrăjbite păreau a se împăca, situația revenind la normalitate, orice observator ar fi fost scuzat că înclină spre ceea ce se vede și parțial se va dovedi, fascismul italian rămânând o simplă mascaradă.

opinii

om de cultură devine un prinț al spiritului (așa cum am mai spus-o spre amuzamentul unora) și cu cât face mai multe eforturi întru aceasta, și izbândește în concurență cu alții, el nu poate admite o societate egalitaristă, nivelatoare. El nu poate fi în nici un caz democrat, ci doar un ins cu oarecare înțelegere pentru cei „de jos“, chiar dacă-și consumă existența altfel decât V. Alecsandri, Al. Odobescu sau Ion Pillat. (Eu cred că nici atunci când duce o viață de vagabond, cum s-a întâmplat cu Panait Istrati, cu D. Stelaru sau cu Ben Corlaci.) O oarecare dorință a popularității este la toți explicabilă, dar nu admiterea ca o regulă a aprobării de jos. Cu atât mai puțin am putea-o identifica la cei care au trudit ca să se înalțe, printr-un riguros sistem de selecție, asimilând o vastă cultură (cazul unui Maiorescu, Iorga, Lovinescu sau Părvan, dar și al lui Camil Petrescu sau G. Călinescu).

Echivocul asimilării populismului cu democrația a fost larg speculat în comunism și cu destul succes, motiv pentru care trebuie revizuit și combătut. De altfel, orice om de cultură este în fond un conservator, un ins care păstrează și valorifică un tezaur pe care încearcă să-l transmită, formând la rândul-i oameni cu mentalitate cultă.

Maiorescu, fiind în egală măsură, un om politic, în ciuda structurii sale funciar aristocrate, a fost preocupat de „abisul“ care despărțea clasele culte de pe vremea sa, de marea masă a poporului (în **Neologismele**, de pildă) și a avertizat asupra pericolului ca ele să se despartă și mai mult; mereu apare la el îngrijorarea aceasta și o tendință de a favo-

Intercontinental

suntem ai noștri și
ai confluenței de continente intrate
cu stâncile cu mormintele unul în celălalt
întrepătrunse cu caracterele rădăcinilor cu cetinile
lianele ghețarii coarnele de cerbi reni bivoli
cu gardurile de sârmă ghimpată
cu ghearele fiarelor
cu urmele pierdute prin nămeți - unul în celălalt
pătrunse

afetul tunului e pe un continent
feava-i pe celălalt (aici se poate întrezări un
posibil model de continuare a șirului de
asociații similare)

greabănul muntos ca un siaj teluric
și siaje de lavă pe sub turnuri de observație
cizme baionete și indiferență celestă

peste linia imaginară
amiază devreme pășește ca o adolescentă din
colonia de corecție a minorilor în care
mai are de petrecut doar o singură noapte (în care
probabil se va tăvăli prin licheni cu gardianul blond
cu ochii migdalați - acolo printre movițele aplatizate
ale mormintelor unor prizonieri europeni - de-ai noștri
și - deja - de-ai confluenței continentelor intrate unul
în celălalt - cu stâncile mormintele ghearele
enormii colți de mamuți dezgropați de începutul
fatalului dezgheț planetar)

Atavism

Vis atavic aproape din preexistența lumii. Un
prim dicteu automat al imaginilor fără cuvintele bolbo-
ros(1)ite ale cvasi-liricii de primordiu sau ale avan-
poemului rudimentar precum onomatopeea trecerii
vântului prin craniul golit de conținut (și) în care
ecoul își suprapune brancardele absențelor. Dar
nici chiar craniul vid nu e surdomot - trece prin el vântul
sau curentul poetic sau al altor arte fluerând marșul nomazilor
și impunându-i - tigvei - să îngâne ceva aducând a ocarină
sinistră-transnistă. Abia mai târziu se va ajunge la hiper-(i)-
realismul ghilotinei - capodopera simplității privării de (i)
(și) creier drept creație dumnezeiască stră-bătută sofisticat de
minusculele canioane ale circumvoluțiilor zămislițoare de
oripilante fantezii la îngemănarea (totuși) creierului mare cu cre-
ier(i)ul mic unde realitatea virează brusc
spre iluzie și poate spre cubofuturismul criminal al
auto(ti)psiei cerebrale - cu capul pe tipsie
ca mărturie a încetării prorocului de a gândi acolo
pe malul fluviului unde fiul omului botează fiul Domnului
și unde ingenuncherea deveni semnul superiorității (de altfel
problemă care din epocă în epocă insinuează erezia dubiului)

Presupusul (Nova Ars Poetica)

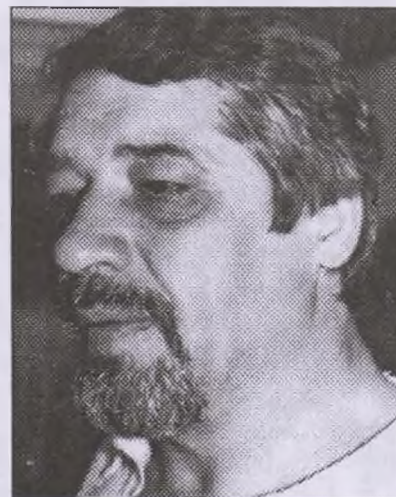
totuumul, în afara noastră, accesibil vraște mistificărilor
alternându-și octavele de sistem suprafiresc, hiperenigmatic
în vânatoarea de sine a tainei

decizii neanunțate trecând ca indecizii
zădărnici edificării de turnuri și tentative de a
clona presupusele aripi din sub-omoplați
și alte asemenea aburcări pe schelele scheletului universal
pe soclul de sare al experiențelor inverificabile
însă destul de necomplicate față de ceea ce cred oamenii
despre propriul subconștient

inesizabile dogme ale fanteziei anesteziatoare de orișicare
dureri în generalitatea spațiului ca lipsă de primordialitate
de ultimitate - doar indecizia de enigmă canonizatoare

nu mai spun mare lucru nici nervii arși - ex-filee ale
curiozității în evident progres de depășire a gazornitei
curiozității nicipând împlinite de danaidele conștiinței
în strădania ei/lor întru luciditate - o luptă în sine, cumva
paralelă fortăreței ce trebuie cunoscută

așijderi e nimerit a se spune (și) despre toate celelalte idei
ce vor apărea, de asemenea instantaneu, imprevizibil în
dulce-sadica obsesie - uneori (spre exemplu, acum) -
de a te simți vinovat, abandonându-te crudei fascinații
de a privi aiurea
precum în neclaritatea propriului suflet

leo butnaru

Ca miruire

te întâlnesc în plinul ideii în care te născusem
fără siguranța că ar fi posibil așa ceva e o re-
venire în legenda vieții și speranței ca plus-
valoare a destinului gravid - în tărâmurile lui pro-
crează el
nu soarta

părelnice mărginiri - și pretutindena centrului, apoi
aglomerare de nimburi centripete peste imensitatea
pustiului ca chelie - oază de aureole, adică, de miraje

...monștrii sacrificați ai iluziilor nasc fantezii
suportabile - la urma urmelor cât ne-a mai rămas de *du-te* ne-
urmat de *vino*? - cât mai departe de paranteze sau ghilimele
întrebând - lăsând noțiunile așa, fără vreo oarecare împrejmuire drept
deformare sau falsificare de sens

haosul ca acțiune în sine te poate angrena și pe tine - atunci
ai putea să și cazi ca și cum îmbrâncit întâmplător de Marele
Pendul al micilor noastre meniri - oarecum anticipat
între degete îți cresc pene măiestre
pentru scris (dar, poate, și pentru zbor)
oricum, nu vei fi nevoit să-ți fabrici aripi

prea-deșertul cupei sparte
prea-plinul Graalului - diluții sacrosancte expuse de verbo-
creația ce s-a dezlănțuit
în sfârșit - dincolo de ultimul cuvânt (*Zvâr!*) din DEX
încât și (uite, aici chiar o să-i spun pre nume!) Dumnezeu
ar putea pricepe ceva românește

fascii de ceară, fascii din lumânări - a po-
căință, dar și binecuvântare pentru cel ce confundă călimara cu
candela - scrisul cu ulei ca miruire a răposaiilor Domnului
ce au lăsat bibliotecile lumii

Lira de azbest

Jenant e de a mai spune că ai cânta Europa (dacă
nu țara-ți tot mai de-conturată). Noptile
urbele deja nu mai sunt nici apoloniene, nici
apollinaireiene, precum cândva - țărni de constelații. De
epoci (pe sponci) în șir lumea nu se înnoiește, Columb fiind infinit mai
puțin cunoscut decât Colombo. Doar
paritatea euro/dolar mai naște obsesii hibride față
de ruinele antichității și ale comunismului
față de orașe înghițite de molohul lagunelor
indieni pe cale de asimilare și
hinduși în plină proliferare. Lumea
nu e decât o ciudățenie ștearsă, aplatizată - ceva
spuzit de arșița soarelui și astăzi exotismul n-ar fi decât
o coadă de păun decolorată, chiar dacă Tahiti
mai aprinde lumânări mocnoitoare plăcut mirositoare
la parastase păgâne pentru Gaughin. S-au împușinat
maestrii accentului, legile sunt învinse de hazard
și nici nu mai există tendința de-a te baza pe ceva...

...și totuși, nervozitatea sau indiferența zeimii olimpiene
sugerează (alternative) care ar putea substitui relativ ono-
rabil aleluia Europei - acestei înghițitoare de sine, pentru
a putea fi înghițită mai lesne de altceva, în vreme ce psalmistul
zdrăngănește la o liră de azbest ce-și coșcovește stratificările
verzi-gălbui, absența strunelor însemnând, probabil
armonia în stare pură.

Un nume e pe cale de a intra în atenția criticii (dacă va binevoi să-l observe) și a publicului (dacă va binevoi să-l citească): Cristian George Brebenel. Fie și numai pentru că acest nume intră în familia de cuvinte Breban, dar nu numai ca substantiv propriu, ci și ca substanță românească. Un asemenea debut (autorul a mai publicat doar un studiu de filozofie, **Despre ființă**, în 1998) la 48 de ani (gorjean fiind, ca și Tudor Arghezi, se aseamănă cu el la răbdarea începutului de drum) este ceva cu totul ieșit din comun: **Guvernământul general al genezei** (ce titlu sigur pe el!), cu un subtitlu care atrage atenția că nu este vorba de ce ar fi să fie: **Prea îndelung tratat de panică și parietism exorcizat benign sub forma de roman**; totul în 660 de pagini (ceva demn de Breban), sub girul important al Editurii Cartea Românească și într-o ținută grafică și tipografică care n-are nimic comun cu ezitarea debutului editorial, ci dimpotrivă.

Autorul scrie la acest impozant tom de mai bine de 20 de ani, de când se știe, trăind cu visul neîmplinirii până la 1989 și cu speranțe deșarte după. Singurele erori de procedură ale autorului sunt faptul că n-a mai avut răbdare să-l publice postum (Doamne, ce senzație ar fi făcut "descoperirea" lui bine regizată!) și că nu l-a publicat mai întâi în Franța sau America (pentru că la noi riscă să aibă cititori mai puțini decât prieteni - cartea înspăimântă într-adevăr prin dimensiuni, prin litera mică, prin absența dialogului și chiar și prin titlul ei cu totul neconvențional). Măcar de s-ar citi aceste rânduri ale mele pentru a se afla că: dacă apuci să o deschizi și să citești numai câteva rânduri, n-

stop cadru

o mai lași din mână. Am convingerea (ca și Arghezi) că este foarte edificator cum începe să sune o carte. Gorjeanul, el însuși mare meșteșugar al cuvântului, sesizase că un Flaubert "ciocănește" aproape 10 ani la prima frază din **Salambô**. Cartea lui Brebenel începe, desigur, frumos, liber: "*Dumnezeu mai știe ce are vara asta capricioasă și ipohondrică precum un bătrân irascibil?! Nu mai rodește, aruncând cu valuri de secetă asupra livezilor și luncilor carbonizate.*" Cu un asemenea stil, de la bun început propriu și ingenios, se intră imediat în seria marilor calofili, subsecia "intraductibililor": Mateiu I. Caragiale, Ion Barbu, George Călinescu (romancierul), Eugen Barbu. Valentin Șerbu (într-o zi voi încerca să lovedesc cât de mare scriitor a fost, "mirosit" doar de către Marin Preda, care l-a și publicat masiv la "Cartea Românească"), Fănuș Neagu, Leonid Mămăligă. Fraza de deschidere nu anunță nimic pozitivist (cum făcea exasperant Balzac), ci prepară un înveliș de farmec care va învălui tot romanul, confecționând așadar "haina" cărții, una permanent elegantă, adaptabilă la orice modă, fără localizări precise, haina... universală.

Dincolo de această draperie ce se ridică și se lasă des, precum o cortină, sunt trei subiecte, compuse într-o tainică și mascată comunicare (unii ar zice că nici nu comunică între ele). O acțiune e condusă într-o vreme incertă, poate în întreaga primă jumătate a secolului al XX-lea și într-un spațiu mobil, purtat din preajma Deltei Dunării până în mijlocul Iberiei, la nord, ca și la sud, în care un personaj ciudat (de tip sud-american), numit de regulă D. (de la Dancea Damian) visează, dar și plănuiește, face demersuri pentru a construi un oraș exemplar, cam prin părțile noastre (ideea conduce spre imaginatul Linz al lui Hitler). Această obsesie nu împiedică însă desfășurarea unei existențe diverse și interesante, a unei "aventuri existențiale" deci, într-o lume de un pitoresc multinațional, cu personaje specifice tuturor regiunilor demne de coloratură: levantini acclimatizați la nord de Dunăre, italieni sau

Atenție la Brebenel!

valentin iașcu

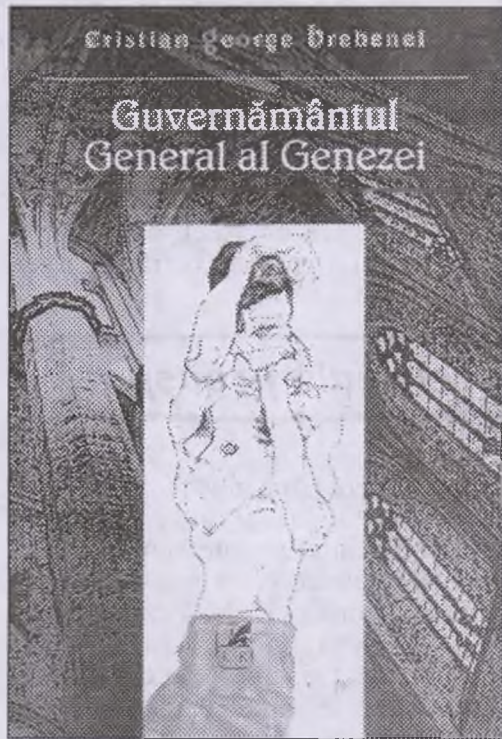
spanioli, evrei inventivi, briganzi, femei ușoare (nimfomane) ridicate la ranguri princiare (Parastache, Antoniad, contesa) etc. A doua acțiune este purtată prin viața, autobiografia autorului, care este obsedat de obsesia înaintașului său D., intrând, din cauza cercetărilor sale, în conflict cu autoritățile regimului totalitar. Aici intră în scenă personaje specifice: medici (Velcescu) puși să spele creiere și memorii primejdioase, asistente medicale cu jumătăți de normă la Securitate (Liuța, și ea o nimfomană) etc. Al treilea "fir roșu" al așa-zisului roman îl reprezintă Jurnalul intim al autorului, în care acesta comentează superior ceea ce se întâmplă în celelalte două direcții, trage concluzii în ton filozofic, note încheiate cu formula orwelliană *Big Brother is watching you!*, devenit într-un loc mai dur *fuck you, big brother!* Acest Jurnal este de toate: caiet de vise, jurnal de scriitor, jurnal erotic, pentru că un erotism "bine temperat", stors de vulgaritate prin mânuiri inteligente stăpânește întreaga scriere, îi dă farmec și întreține interesul frivol (aceasta fiind una din "șmecheriile" literaturii contemporane).

Părțile se întrețes, fără să se incomodeze între ele, autorul reușind, naiba știe cum, să limpezească lucrurile prin această textură complicată (altă "șmecherie"), în loc să le încâlcească pe gustul și pentru uzul "subtililor". Cartea se poate citi de la cap la coadă, dar și invers, ba, chiar și pe sărite. Rezistă la orice fel de lectură, nefiind străină de teoria lui Umberto Eco.

Poate fi transportată, cum spuneam, în Orient sau în Occident, deoarece refuză regionalizarea, localizarea. Se vorbește (de fapt se intuiește) despre Paris, fără a să apară acest nume. Autorul, deși a călătorit foarte puțin, a înțeles, din cărți, ce este călătoria și cum se "simte" un spațiu (și totuși nu este deloc livresc). Unii se pot mulțumi cu comentariile filozofice (curajoase, polemice adesea) sau cu selecțiile din lumea artelor (discursul contra-Picasso, de pildă, la care ader), sau cu descărnările ființei femeiești, cu un simț profund al erotismului exacerbat, dar estetic. Personal revin la "haina" inițială și inițiativă, plăcându-mi spre pildă un portret ca acesta al preotului, tatăl străniei Liuța: "*L-am căutat pe Leon la Prototerie. O cochilie albă, ascunzându-și, grăbită parcă, neoclasicul caricatural printre cele câteva clădiri vecine, mari și impunătoare. În holul ei nearisit întâlnii un bătrân uscat, cu barbă căruntă, rotată, drept ca un brad, a cărui ascensiune gravă spre tavan era cu greu întreruptă de o pălărie neagră.*" Asemenea descripții scilicitoare îmi plac la fel de mult precum începutul unui roman de Vargas Llosa, în care se spune cam așa: "*Era atât de firav, încât ori de unde l-ai fi privit părea că stă în profil.*"

Nu are prea mult rost să descifrăm ce înseamnă titlul neobișnuit al acestei cărți, și ea neobișnuită. Să admitem că este un fel de Regulament, care nu s-a mai parafat, privind organizarea și viața în utopicul oraș Valea Ierbiei. Nu dau nici o definiție clară asupra a ce se vrea a fi această carte. Printre altele este un bildungsroman, dar la fel de bine un roman al romanului său, cel priticat cam două decenii. De altfel, autorul spune din prima sa sută de pagini ce vrea să fie. Își cunoaște foarte bine așadar opera în curs de efectuare, drept pentru care îi acord dreptul la critică (din Jurnal): "*Lucrez la roman. Un roman al «condiției umane». Pe ascuns. Știu că nu se va tipări curând (în nici un caz în România). Poate niciodată. Imi voi îndesa în el toate obsesiile,*

cu riscul de a deveni obositor pentru orice virtual cititor. (...) Aș dori să-i dau un ton crescendo, o tensiune crescătoare, așa cum de altfel pare a se orienta chiar viața mea prin această cătare a lui D. Precum într-o inițiere, fructul nu-l va gusta decât cel răbdător, căci scriitorul trebuie să fie și precum un măscărici. Să-i spună împăratului, cu voce tare, vrute și nevrute, neîncetat, cât e ziuica de lungă. Mai ales nevrute. Poate voi folosi și pagini din acest jurnal atât de... nejournal. Căci, în prealabil, le voi curăța de orice dată, lăsând înlănțuită doar

carnea nuda a gândurilor, a ideilor. Iar nuditatea ideilor e cel puțin la fel de ațâțătoare ca nuditatea femeilor. Nu, nu mă sperii de faptul că nu voi avea cititori la carte atâta timp cât am ceva de spus, și nu neapărat acum, ci în timp."

Intr-adevăr Cristian George Brebenel nu a comis multe dintre erorile pe care mulți autori români, cu real talent, le-au considerat avantajoase: nu a scris nimic pentru timpul prezent, ci pentru cel neîntrerupt, etern, nu s-a cramponat de evenimente și nici de interesul temporar, n-a exagerat întru filozofare, n-a scris exclusiv pentru gustul comun sau doar pentru cel subtil, ci le-a combinat (eu cred că aceasta e una din tainele talentului, pe care n-a deținut-o în ultimele 3-4 decenii decât Marin Preda și numai în **Cel mai iubit dintre pământeni**, operă care l-a și ucis), nu s-a grăbit (cum fac unii: anul și romanul), n-a făcut nici laudații, nici vindații și așa mai departe.

Personal n-am aflat la o lectură atentă și "răbdătoare" nici un fel de defecțiune, nici de gramatică, nici de stil, nici de ideeție, nici de compoziție (culmea, greșelile de tipar aproape lipsesc), ceea ce mă îndreptățește să cred că mă aflu în fața unei cărți de valoare incontestabilă. Să vedem ce va mai fi!

Alesul

ioan neșu

Cu câteva zile înainte de 23 august, spre ziuă, până ca țărani să se trezească bine, să ia o cămașă pe ei și să se apuce de treabă pe la animale sau prin curte sau să meargă la moară, fiecare după socotelile sale, veni dinspre Mandra un nor mare și negru și odată cu el se porni un vânt puternic, dar parcă nici nu era vânt, era un vuiet, ca la cutremur, cum nici cei mai bătrâni din sat

cerneală proaspătă

nu pomeniseră până atunci și începu să tune și să fulgere și în același timp porni și ploaia sau poate veniseră toate deodată, o ploaie crâncenă - că foarte mulți, cu inima mai slabă crezură că a venit sfârșitul lumii, așa cum se prezisesse de atâția ani -, dar curată, fără piatră, care le intră oamenilor prin case, chiar dacă se sculară și închiseră frepede toate geamurile.

Un trăznet căzu chiar în spatele casei președintelui și acesta sări ca ars, cu bustul gol și în izmene, gândindu-se că acum, gata, s-a ales praful de bucătăria lui. Sări drept în mijlocul odăii, aproape ud, deși el nu se știa transpirând în timpul nopții, speriat de trăznet, dar poate că s-ar fi trezit și altfel, atât de puternic visul pe care-l avusese spre ziuă. Și poate nu atât de puternic, cât de înspăimântător, numai așa se explica de ce transpirase în halul ăla. În mod sigur, de aceea transpirase și se trezise lac de sudoare, că mai visase el, nu era prima dată, mai ales când se culca beat mort sau după ce se bătuse cu câte un tâmpit prin sat, dar niiodată nu se întâmplase ca acum. Visa și gata, a doua zi, de multe ori, nici nu-și mai amintea ce visase.

De data aceasta era cu totul altceva. Visase, se trezise, dar nici acum nu era

convins că tot ceea ce visase nu se întâmplase și în realitate, atât de impresionat era și nu știa dacă nu cumva o să tragă ponoasele în zilele care vor veni.

Visase că tocmai se întorcea de la câmp, după ce-i muștrulise puțin pe șefii de echipă, că toți erau niște hoți ordinari, nu știau decât cum să fure mai mult, în special curvele alea de la grădina de zarzavat, parcă ar fi grădina lor, dar le va arăta el, le va demonstra el că se poate munci și fără să se fure, se va ține o vreme numai de capul lor. Și o să-l dea afară și pe prăpăditul ăla de Burcă, pe alcoolicul ăla. Și venind el așa agale, cu capul plin de gânduri, că nu putea să nu se gândească la cât de hoți și de puturoși mai sunt țărani ăștia, găsise măgarul lui Nae Șchiopul în lucerna colectivului. Și nu că ar fi păscut pe margine ca orice animal, și n-ar fi zis nimeni nimic atunci, că toată lumea trebuie să trăiască, dar ăsta păștea chiar în mijlocul tarlalei, parcă s-ar fi aflat în grădina proprie a neisprăvitului ăla de Nae care precis că în vremea asta dormea pe undeva, la umbră, beat ca un porc. Coborîse din șaretă negru de supărare, nu atât de stricăciunea pe care ar fi produs-o animalul, cât pentru faptul că vedea și în întâmplarea aceasta o sfidare la adresa sa. Că Nae, de obicei, nu-i mai dădea „Bună ziua!“, că îl trata cam de sus, nu ca pe un președinte, ca și cum ar fi fost el mare sculă în satul ăsta, asta n-ar fi fost o problemă, avea să-i pice el până la urmă în mână, dar ca să n-ai grijă de măgarul tău în timp ce produce stricăciuni obștei, asta chiar că nu se poate ierta. Nu se poate trece cu vederea așa ceva, asta chiar că era sfidare! Și dacă el, ca președinte, ca persoana cea mai îndreptățită să ia măsuri, nu lua, atunci cine să ia? Și dacă cineva îl vedea, dacă tocmai în momentul acela cineva se uita la el de sus, de pe deal, și-l vedea pe el, pe președinte, că trece nepăsător pe lângă infrațiune și nu ia nici o măsură, ce-ar fi gândit țărani a doua zi? Cum ar proceda ei în continuare? Nu și-ar praptoni toți animalele în lucerna colectivului? Deci era obligat să ia atitudine! Trebuia să ia o măsură, dar nu orice fel de măsură, ci o măsură drastică care să

constituie un exemplu pentru tot satul și pentru totdeauna, își propusese el.

Legase măgarul, de altfel un exemplar foarte blând, care înțelesese de la început situația, de șaretă și plecase spre sediu, gândindu-se că bine procedase că renunțase la mașină, altfel cum ar fi dus animalul la obor?

Numai că scările de la Căminul Cultural, ca un făcut, că așa este când trebuie să ți se întâmple ceva, stătea Neaga împletindu-și cozile, parcă-l aștepta pe el în mod special. Poate chiar îl aștepta. Și președintelui nu-i trebuise prea mult timp ca să se hotărască. Dezlegase măgarul și intrase cu el în Căminul Cultural. Ce alții nu intraseră cu calul în Senat?! Își justificase el gestul. Îi dăduse apoi drumul printre băncile din sala de spectacole și închisese ușa. De acolo nu avea cine să i-l fure cât se va zbungui el cu Neaga. Că nu putea să-l lase nici în drum, să dispară și pe urmă să râdă oamenii de el că nu este în stare să aibă grijă de un măgar, dar să ducă la capăt o treabă cu mult mai serioasă! Nu ar spune oamenii așa? Că ăștia din satul ăsta sunt ai dracului, nu așteaptă decât să greșești, dacă faci ceva bine, nu bagă nimeni de seamă, parcă nici n-ar vrea, parcă ar fi ceva obișnuit, parcă li s-ar cuveni ca tu să gândești în locul lor. Nu că ar fi venit Nae să-i reclame pierderea animalului, asta nu era treaba sa. Șchiopul trebuia să aibe grija lui, dar ce-ar fi zis oamenii, cum ar fi comentat toate țatele pe la colțuri, da, asta era grija lui.

Neaga era tânără, dar nu era proastă deloc. Îl lăsase pe președinte să se joace puțin cu ea, dar atât, că ar fi vrut el multe, că știa toată lumea cât este de nesățios, iar la un moment dat se desfăcuse din brațele lui și ieșise ca se se asigure dacă între timp nu apăruse cineva, adică vreo învățătoare care se oferea să o ajute, că nu mai era mult până la sârbătoarea de la 23 august și ea era responsabilă cu toată recuzita pentru cei care plecau din sat la defilare: steaguri, pancarte, portrete, eșarfe și tot ce mai trebuia pentru bălciul ăsta, c-așa zicea ea „Bâlci“, din moment ce nu servea nimănui la nimic.

Și tocmai când el, ditamai pre-

ședintele, așezat pe un colț de masă, încălzit și deschiat la pantaloni, se gândea că fata n-are totuși nici o șansă ca să-i scape. numai că era ea mai o afurisită și voia mai întâi să-l fiarbă puțin, cât era el de barosan, chit că mai târziu nu va ști cum să scape de ea, că știe el că aproape toate femeile au un sâmbure de curvă în ele, Neaga intră ca o vijelie, parcă-l văzuse pe dracul cu ea scoasă, lăsând larg deschisă ușa de la birou în urma ei, ca și cum și-ar fi propus să-l gonească, răvășită la față, parcă luase foc undeva.

„Ce mi-ați făcut, tovarășe președinte, m-ați nenorocit, tovarășe președinte, m-ați nenorocit... ce mă fac eu acum...” o ținea fata întruna, plângând în hohote.

„Stai, fato, liniștește-te, ce plângi ca o proastă? Fii calmă și spune-mi ce ți s-a întâmplat, pe cine ai văzut afară?” zise președintele coborînd de pe masă și începând să-și așeze ținuta șifonată. Ia uite, frate, decât c-am tras-o nițel de țâțe și a și început să-mi facă scene, dar dacă îi scoteam și chiloteii, ca să nu zic mai mult? Asta ar fi în stare să vine după mine acasă! își zise președintele începând s-o privească cu alți ochi.

„Ce să se întâmple, mai mă și întrebați! Măgarul dumitale mi-a mâncat tot Biroul Politic! Și pe Marx și pe Engels, numai din Lenin am recuperat chelia... ha, ha, ha... ce o să fac eu acum? Eu ce mă fac acum? Ha, ha, ha...”

„Ce tot aiurezi, tu, fată, acolo? Sau n-ai destulă minte? o mai întrebă președintele, deși se făcu lumină în capul lui și începuse să transpire abundent.

„Toate portretele erau așezate pe canapele, în ordine, șterse de praf, toate așa cum le promisem de la raion. Trebuia să vină prăpăditul ăla de Șună să le înrămeze... ha, ha, ha... că dacă venea când trebuia, nu se mai întâmpla minunea asta... ha, ha, ha...”

Președintele sta în mijlocul odăii, numai în izmene, ascultând ploaia de afară, neștiind încă dacă visul său fusese chiar vis sau se întâmplase în realitate și el se îmbătase de necaz și acum nu mai ținea minte. Ceea ce-l deruta și mai mult era că nu-și aducea aminte dacă Neaga avea țâțele tari sau nu. Deschise larg fereastra și puhoiul de afară îl făcu flească din cap până în picioare, trezindu-l de-a binelea. N-are cum să fie realitate, zise el răsufilând ușurat într-un târziu, n-are cum să fie adevărat, că ieri am fost la raion și m-am întors seara, că altfel dracul mă lua! mai zise președintele scărpinându-se între picioare, plin dintr-o dată de o dorință bine definită.

Apoi, în timp ce fuma, stând pe vine la privată, îi veni o idee, ca o iluminare. Reveni în casă bine dispus și-i

spuse Vetei, așa din fugă, fără s-o privească și fără să pară că pune prea mare importanță în inițiativa asta, să-i încălzească apă.

- O oală mare! ținu el să precizeze.

- Dar ce-ți veni, bărbate? Cu apă rece nu poți să te speli? îl întrebă femeia, însă el aproape că nu o auzi, atât de slab îi fusese ei glasul. Dar nici Veta nu arăta altfel, plutea prin casă ca o umbră, că de multe ori, cu mersul lui repezit, președintele fusese cât pe aici să dea peste ea, s-o calce pe picioare sau chiar s-o dărâme.

„Mai dă-te și tu la o parte, că numai în picioarele mele stai! Tu nu vezi ce se întâmplă în jurul tău?” mai zicea președintele gata să-i ardă și vreuna peste cap.

„Căutam o sfoară, Ilie... șoptea femeia gata să înceapă să plângă. Căutam și eu o sfoară.”

„De ce căutai și tu o sfoară, Veto, ca să te spânzuri? Văd și eu ce făceai, dar umblă și tu mai cu vlagă, că nu ești bolnavă. Sau poate că tu vrei să te duc la băi, că numai acolo umbli așa, fără nici o grijă? zicea Ilie Târâș începând să se enerveze. Unde Doamne am găsit-o eu p-asta de am luat-o, că parcă nici nu mai văzusem femei până la ea! Parcă mi-era frică să nu rămân neînșurat și am luat-o pe prima care mi-a ieșit în cale! Iar acum știu că am dat marea lovitură!”

„Mă doare capul de azi-noapte, Ilie, mă doare capul de nu mai știu ce să mă fac! Și măcar dacă aș ști ce am! se văita femeia, parcă s-ar fi simțit vinovată că nu era și ea femeie ca toate femeile și nu știa cum să-și ceară iertare.

„Te doare pentru că nu muncești! zicea el uitându-se după ceva prin casă. Și dacă nu muncești, atunci ai timp să gândești prea mult!” mai zicea președintele, vrând să-i spună câte ceva și despre legea compensației, pentru că așa i se potrivea situația asta, dar se abținea, convins că și așa ea nu ar fi înțeleș nimic și asta ar fi însemnat că vorbea aiurea.

- Aștept niște delegați de la raion, îi răspunse președintele, și trebuie să arăt și eu bine! mai zise Ilie Târâș, așezându-și oglinda în fața lămpii, pe un scaun, și începând să-și săpunească barba nerasă de două zile. Iar ne-au luat nenorociții ăștia curentul, cum vine puțină vijelie, cum ne taie curentul! Și pe urmă pune și niște cârnați în tigaie și scoate și o oală de vin! adăugă, atent să nu-și taie alunița din stânga nasului.

- Păi nu mănânci cu ăia? întrebă femeia trădând o stare de neîncredere pe care Ilie Târâș nu i-o cunoștea.

- Păi de unde să știu eu, mă, Veto, ce program au ăia? Eu știu dacă vor vrea să și mănânce? Să mai zică cineva

că Veta mea este bleagă! Se gândi el râzând, după ce fusese gata s-o încurce. De ce să stau eu în baza lor? Poate că ăia vin să mă dea afară! încheie Ilie Târâș, mulțumit că o întorsese destul de bine.

- Nu te dau ei pe tine afară! aproape că șopti femeia sau poate că vorbise numai pentru ea. Cum o să te dea ei tocmai pe tine afară? mai repetă Veta.

- De ce să nu mă dea afară, Veto, numai pentru că mă cheamă pe mine Ilie al lui Târâș?

- Cum să te dea afară când peste o săptămână este marea sărbătoare a Tăierii Capului Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul? Cât or fi ei de comuniști, tot așteaptă să treacă sărbătorile! zise femeia turnându-i apă să se limpezească.

- Bine, bine, ajunge cu vorbăria asta că începe să mă doară și pe mine capul, tu nu vezi că ploaia nu vrea să se mai oprească? Că ăia sunt așa deștepti ca tine! Ce treabă au ăia cu Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul? Adu-mi și o cămașă!

- Doar nu te duci să te însori! i se păru lui că insinuează Veta, care se feri să-l privească, parcă ar fi vorbit și ea singură prin casă.

- Nu mă duc să mă însor, nu m-am

cerneală proaspătă

mai înșurat o dată? Îmi ajunge! zise Ilie Târâș dându-și cu spirit pe față. Parcă poți să mai greșești și a doua oară? Trebuie să fii prea prost sau să fii fermecat, ca ăsta al lui Costăchescu.

Dar Neaga nu era singură la Căminul Cultural. Venise un individ de la UTM, vrând să arate el cât de devotat este partidului, și împărțea steagurile și portretele pe căprării.

- Unde stăm și noi puțin de vorbă? o întrebă pe Neaga cu înțeleș, simțind un nod în gât, ca atunci când era mai tânăr.

- Azi nu văd unde! spuse fata apăsând într-un mod ciudat pe primul cuvânt. Și, deși el înțeleșe, insistă:

- La tine în birou.

- Nu vezi câtă lume este în jurul nostru? Oricând poate veni cineva după mine!

- Începi să mă calci pe nervi! zise președintele înțeleșând că partida era pierdută.

- După-amiază, mai bine zis diseară, s-ar putea să am ceva de lucru, zise Neaga sigură pe ea.

- Asta este cu totul altceva! se liniști el și plecă la ale lui. Parcă se simțea din nou flăcău.

marius tupan

Dacă ne-am fi grăbit să acordăm premiile Fundației Luceafărul la sfârșitul anului trecut, riscam să ne înscrîm într-o campanie festivă, în care manifestarea noastră putea fi trecută la „și altele”. S-a format deja o rețea a celor care se cântă și se des-cântă reciproc, lăsând în afara atenției realele valori spirituale. Noi dorim să fim identificați așa cum ne-am propus: ca o revistă ce stimulează nu doar creația, ci și o atitudine tranșantă față de anomalii din cultură, care alterează și poluează climatul social. Cred că e o obligație a oricărui creator important să ironizeze prin cuvânt sau imagine impostura, grobianismul, demagogia, parvenitismul, ca acestea să se atenueze sau să nu mai ia amploare. Și, dacă e posibil, să fie înlăturate. Sigur, e dificil, dar noi trebuie să încercăm. Dacă tot sunt întrebat ce program are revista „Luceafărul”, pot spune cu acest

Pe când lucram la revista „Urzica”, aveam mari probleme la cenzură cu textele lui Varujan Vosganian și cu ale lui. Pamfletele sale dădeau mari bătăi de cap culturnicilor. Atunci. Dar și acum. A rămas la fel de incomod, chiar dacă i-au sporit dioptriile, Ioan Suci. I se acordă premiul pentru Publicistică.

Derbedei, moderatori de show-uri TV

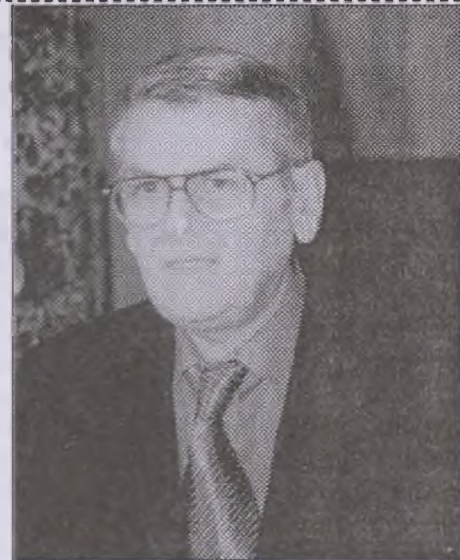
Am publicat în revista „Luceafărul”, din 1990 până-n prezent, mai multe lucrări de proză, schițe și povestiri.

Cu aproximativ doi ani în urmă, Marius Tupan, directorul revistei „Luceafărul”, a revigorat publicația prin înființarea de rubrici noi, printre care „Fonturi în fronturi” la care m-a invitat să scriu. Profilul acestei rubrici era axat pe texte de atitudine față de unele aspecte negative din cultură. Subiecte au existat și există din abundență; tot felul de producții subculturale pe micul ecran, oameni de calitate îndoielnică alergând din toate puterile să-și facă statui încă din timpul vieții, fabricarea de

vedete fără calități prin concursurile organizate de unele posturi de televiziune, confiscarea spațiilor culturale de către personaje de prim rol în activitatea propagandistică a fostului regim comunist, derbedei deveniți moderatori de show-uri TV. Sau politicieni cu pretenții literare, regizori de film care-și deschid expoziții de pictură, activiști de partid ajunși directori de teatru sau cântăreți de muzică populară dedați brusc la ritmuri evreiești.

Am ratat aceste teme și mulțumesc pentru modul în care lucrările mele au fost apreciate.

Mulțumesc încă o dată pentru distincția acordată.

ioan suciu

Pentru că-i blândă, înțelegătoare, persuasivă, e căutată de autori să le comenteze cărțile. Scrie, cu aceeași hărțuire, cronici teatrale, cinematografice. Când sesizează anomalii din cultură, e necruțătoare.

Poeta, comentatoarea Mariana Criș primește de la Fundația Luceafărul Premiul pentru Publicistică

Libertatea de mișcare

Pentru mine publicistica înseamnă o „călătorie neterminată” - vorba lui Pavese - în diferite spații culturale.

Pentru că de la cronică de întâmpinare, la cronică teatrală, reportaj, interviu sau comentariu, toate aceste genuri publicistice îmi conferă o libertate de mișcare care mă îmbogățește. Nu cred că există un divorț între publicistică și poezie. Dimpotrivă, este o interdependență. Publicistica te disciplinează, îți oferă arii diverse, unde eul tău poetic poate fi bombardat în permanență cu emoții. Cărțile,

spectacolul de teatru, oamenii pe care îi întâlnești, realitatea sunt tot atâtea rezervoare de emoții. Toate acestea pot fi translate în câmpul poetic.

Faptul că revista „Luceafărul”, prin directorul ei, romancierul Marius Tupan, s-a gândit să-mi pună la dispoziție spațiul fie pentru cronică de carte, fie pentru comentarii m-a bucurat foarte mult. Cum, de altminteri, mă bucură și acest premiu și le mulțumesc tuturor aceluia care s-au gândit să-mi-l ofere.

mariana criș

Nume impunător, Ulici

Premiile Fundației
Luceafărul

În orașul său, dacă se întâlneau doi creatori, imediat se nasc trei-patru bisericiuțe. El știe să le asculte pe toate (nu să se închine la ele), să le evalueze și, bineînțeles, să stabilească o comunicare. De aceea a fost ales, cu majoritate de voturi, șeful unei filiale. Editează o revistă remarcabilă, unde publică scriitori din toate direcțiile sub un singur criteriu: al valorii. A primit mai multe premii literare, dar acesta n-ar avea nici o importanță dacă textele sale n-ar fi de un înalt nivel. Credem că am făcut o alegere bună oferind Premiul de excelență „Laurențiu Ulici” lui **Gabriel Chifu**.

În primele momente când am aflat că voi primi acest premiu, trebuie să vă mărturisesc, am crezut că este o glumă de-a domnului Marius Tupan, căruia îi place să glumească. Acum, când m-am convins că lucrurile chiar așa stau, se cade, înainte de orice, să mulțumesc Fundației Luceafărul pentru alegerea făcută - sper să nu fie una catastrofală! - și se cade să spun că mă emoționează și mă bucură în chip deosebit acest premiu: din cel puțin trei motive.

În primul rând, fiindcă, întrucâtva surprinzător pentru mine, numele meu este legat astfel de numele impunător al lui Laurențiu Ulici, cel care a dispărut fizic, dar care este viu în memoria noastră, prin cărțile sale, prin faptele sale, dar și prin asemenea gesturi de fidelitate a prieteniei și de prețuire în absolut, cum este gestul de azi, inițiat de domnul Marius Tupan, directorul revistei „Luceafărul”.

Laurențiu Ulici a fost unul dintre cei mai ascultați critici literari ai noștri, dublat de un om extrem de inteligent, cu carismă și cu o rară știință de a conduce, de a aduna energiile, de a strânge la un loc oamenii care, în genere, mânați de o fatidică (?) forță centrifugă, au tendința risipirii, a deszidirii. S-a vorbit, cu îndreptățire, despre pregnantul său spirit ludic, despre mobilitatea sa intelectuală neobișnuită, dar, poate, nu s-au accentuat îndeajuns alte calități ale sale: măsura, echilibrul, și, neapărat, generozitatea sa extraordinară, manifestată față de atâția și atâția scriitori din toate generațiile și cu precădere tineri, o generozitate întemeiată pe un sigur simț al valorilor, pe un devotament niciodată trădat față de marea cultură română. Autoritatea sa intelectuală și publică, precum și toate aceste însușiri adiacente amintite aici au făcut din Laurențiu Ulici un critic literar cu totul special: misiunea sa critică nu se încheia odată cu pagina scrisă, ci trecea, se prelungea în viață, el determina destine, punea oamenii la locul potrivit, cu o

admirabilă capacitate de a geometriza și de a anticipa, cu vocația unui arhitect și a unui constructor ce avea prefigurată mental imaginea armonioasă a întregului, a literaturii române în idealitatea sa, pe care se străduia s-o întrupeze cât mai bine. Sigur, nici un om nu este de neînlocuit, dar unii, dispărând, ne convingem, lasă goluri imense.

În al doilea rând, mă bucură acest premiu fiindcă vine de la un prieten: mă apropie de Marius Tupan cel puțin două lucruri: întâi, fascinația comună pentru proza de valoare, acea magică, puternică proză creatoare de mituri; și doi, afinitatea, cum s-o numesc?, geografică - amândoi suntem sud-vestici, dintr-un ținut danubian și cu unele adieri mediteraneene.

În fine, în al treilea rând, acest premiu mă bucură dintr-un motiv oarecum obscur și foarte personal. Ca să explic despre ce e vorba, vă rog să suportați o scurtă istorioară. În clasa întâi, doamna învățătoare ne-a pus să dăm exemple de propoziții. Nu știu ce mi-a venit, dar, în loc să formulez și eu corect, solid, ca alții. „Mama are pere”, „Tata are mere”, am zis tremurând de emoție (nu eram sigur dacă e bine, erau prea multe cuvinte și nu mai găseam predicatul...).: „Noaptea și-a lăsat mantia înstelată peste orașul adormit”. Doamna învățătoare s-a luminat la față, m-a privit deodată cu alți ochi, m-a scos în fața clasei și mi-a scris în catalog un zece caligrafic, prodigios. Acela a fost primul premiu din viața mea. Am trăit un sentiment de fericire pură, asemănător, presupun, cu a zburii. De atunci, am mai luat premii și, de fiecare dată, compar, suprapun impresiile și încerc să regăsesc starea aceea de grație, de deplinătate, de la început, într-o școală dintr-un oraș marginal.

În acea zi, în clasa întâi, deși în mod evident eram în stare să conștientizez această idee sofisticată, cred că am deprins o lecție teribil de însemnată, cea mai importantă, cea mai grea lecție de es-

gabriel chifu

etică: și anume, am înțeles atunci că aceste cuvinte umile se pot combina neașteptat, pot transmite și alt mesaj decât informația strictă, propozițiile se pot transforma într-un soi de obiect frumos în sine. De atunci, probabil, am început să bănuiesc că în cuvinte stă așipită o formidabilă energie, de natură înaltă, spirituală, o energie capabilă să miște și să schimbe lumea. De atunci, probabil, am început să visez și eu nebunește, ca la un Perpetuum Mobile, la acele construcții verbale în care cuvintele sunt vii, se așază desăvârșit unul lângă altul, precum pietrele într-o piramidă. (Între timp, vai, desigur, am ieșit de mult din perioada idilică, din „luna de miere” și situația s-a complicat peste măsură: astăzi, cuvintele sunt mai ales o luntre tristă cu care fac o navetă ironică de pe un mal pe altul, de la viața la moarte și înapoi...)

Oricum, de atunci, eu caut neîncetat, scriind proză, sau poezie, sau altceva, să mai nimeresc o propoziție ca-n clasa întâi. Recunosc, am devenit dependent de ocupația asta și nu îmi găsesc rostul în afara ei.

Încă o dată, mulțumesc pentru premiu și vă mulțumesc pentru răbdare.

Am primit un telefon de la Ana Blandiana: „Marius, cum ai descoperit-o, fiindcă m-a uimit. A scris cea mai exactă cronică la romanul meu”. Într-o altă zi, un prieten mi-a cerut socoteală: „De ce ai lăsat-o să mă batjocorească? De acum încolo nu mai există nici o amicitie între noi. Dacă dorești să rămână, ia-i rubrica!” Atunci m-am gândit la spusele lui Maurice Nadeau: „Numai literatura bună deranjează”. Parafrazându-l, pot spune că mui ales critica de calitate. Așadar, în acele momente am realizat că am tras lozul cel mare. Este cercetător la Institutul Călinescu și obține Premiul de critică: **Raluca Dună**.

Dacă mă aflu într-un derapaj (cum ar zice Pleșu) al mărturisirilor, trebuie să-l amintesc și pe Nicolae Breban. Îmi reproșa cândva: „Colega, cum l-ai putut lăsa să mă zdrobească?” „Știi, răspund eu, nu obișnuiesc să fac cenzură”. „Atunci, comandă un alt text, pozitiv, așa cum...” „Nu, nu obișnuiesc. Dar vă aștept cu nu drept la replică!” Nu mi l-a adus încă, așa cum nici alții, nemulțumiți de judecățile premiului la critică, nu s-au grăbit. De ce? Pentru că-i temeinic, inspirat, fără partizanate.

Numai pentru aceste însușiri Premiul de critică îl primește **Bogdan Alexandru Stănescu**

O revistă liberă și deschisă

raluca dună

În asemenea situații, se obișnuiește să se mulțumească celor care dau premiul. Mulțumesc, deci Fundației Luceafărul și, în special, domnului Marius Tupan. Dar dincolo de aceste formalități, țin să mulțumesc, nu atât pentru acest premiu, cât pentru

șansa de a scrie la o revistă liberă și deschisă. Cred că pentru un tânăr critic este esențial să gândească, de la început, cu propria-i minte, în principiu nevicată și să scrie în deplină libertate, fără influențe, indicații ori presiuni. Numai așa critica literară va redevini, la noi, o profesie veritabilă, iar nu tabla de șah a unor interese de moment sau a unor mai vechi prieteșuguri.

Aș adăuga un singur lucru: în intervalul de un an, de când colaborez la „Luceafărul”, am descoperit - sau am redescoperit - că avem o literatură încă vie și valoroasă, ceea ce pentru un critic și pentru un cititor pasionat reprezintă, fără îndoială, nu doar un premiu, ci și un adevărat dar.

Vă mulțumesc.

Cărțile m-au scris pe mine

Dacă n-aș fi convins că a refuza un premiu, la vârsta mea, este o formă de orgoliu și fariseism, în mod sigur aș face acest lucru acum; pentru simplul motiv că nu sunt critic literar, ci doar cred că aș putea deveni unul.

Am început să scriu cronică literară absolut accidental, accident pentru care le mulțumesc lui Marius Tupan și Ioan Es. Pop... Trebuie să le mulțumesc profesorilor care m-au învățat să gândesc - în special domnilor Cornel Mihai Ionescu, Nicolae Manolescu și Iulian Costache - și colegilor de la care am învățat să scriu: Stelian Țurlea, Ioan Es. Pop și Daniel Nicolescu (criticul meu cel mai scrupulos). Dacă, inițial, scriam convins de faptul că actul critic este urmarea

bogdan-alexandru stănescu

firească a lecturii, acum știu că în tot acest timp cărțile m-au scris pe mine. Am greșit mult în anul 2003 și prefer să primesc acest premiu ca pe o „pe-deapsă” subtilă pentru acele greșeli.

Vă mulțumesc pentru acest supliciu.

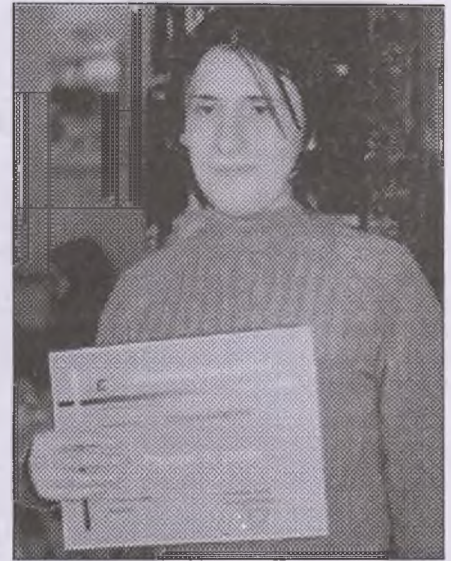
E minionă, energică, neiertătoare atunci când descoperă impostura. Studentă ca și Komartin e, în același timp, ziaristă la „Cotidianul”, unde pre mulți irită, nu și pe subsemnatul care a beneficiat de o cronică aspră la Avocatul diavolului. Adică, voia să pară că nu-i dată dracului.

Elena Vlădăreanu primește Premiul de poezie al Fundației Luceafărul.

Se vor găsi, probabil, mulți...

E primul premiu pe care îl primesc de când sunt... poetă oficială (adică de când am o carte publicată). Ceea ce mă bucură. Totodată, îmi infirmă convingerea că eu nu voi primi niciodată nici un premiu - parcă nu prea mi se potrivesc... recompensele. Nu știu ce l-a făcut pe domnul Marius Tupan să creadă că mi s-ar potrivi mie acest premiu. Îi mulțumesc că s-a gândit la mine. Îi mulțumesc că s-a gândit să premieze și alți tineri, care merită acest premiu mai mult decât îl merit eu.

Domnul Tupan o să mă ierte, dar trebuie să spun și asta: premiile ar fi fost mult mai importante dacă ar fi venit din altă parte, nu de la o revistă la care am colaborat cu toții, mai mult sau mai puțin. Din această cauză, se vor găsi, probabil, mulți care să comenteze. Nici unul dintre aceștia nu se va gândi dacă merităm sau nu aceste premii, ci dacă era normal să fim premiați de o revistă în care ne-au apărut semnăturile.

elena vlădăreanu

Premiile Fundației Luceafărul

Poeții spun că-i un pamfletar reductibil, pamfletarii spun că-i un poet inspirat. Noi îi credem și pe unii și pe alții, adăugând că-i încă student. Am mai obținut un premiu important de curând, la Botoșani și, nu ne îndoim va scrie în continuare cu aceeași frenezie.

Premiul de poezie al fundației noastre îl primește Claudiu Komartin.

claudiu komartin

Anomaliile și incoerența unui sistem

Este întotdeauna o mare bucurie să primești o distincție sau un premiu precum cel care tocmai mi-a fost decernat, iar premiul de poezie al Fundației Luceafărul e pentru mine cu atât mai valoros cu cât este câștigat la mare bătaie cu doi tineri poeți remarcabili, și doi oameni minunați, care îmi sunt prieteni și au an de an pagini de poezie în „Luceafărul”, Teodor Dună și Dan Sociu. Devin astfel, măcar pentru un an, un fel de „poet oficial” al revistei „Luceafărul”, postură care mă onorează, dar care sper să nu treacă în umbră activitatea mea publicistică, atâta cât este ea. Am tot spus-o și voi continua s-o susțin: este necesar ca tinerii poeți, prozatori și publiciști ai anilor 2000 să se implice mai mult în viața cetății, să refuze poziția de

marginali (altfel foarte fecundă) și de învinși în care sunt împinși de către cei ce dețin privilegiile puterii și au tot interesul să perpetueze la infinit anomaliile și incoerența unui sistem departe de a fi perfect. Avem dreptul și chiar datoria să nu stăm cu mâinile încrucișate într-o vreme în care adevăratele, marile bătălii se poartă cu mult mai mare subtilitate decât în trecut, ceea ce nu înseamnă că armele folosite, sau dimensiunile posibilelor rezultate sunt mai puțin grave, chiar capitale.

Dincolo de toate acestea, vorba lui Ion Caraion, *viața va fi oarecare mai departe*. Nu mă iluzionez, dar nici nu sunt resemnat. Banală, neputincioasă, chiar oarbă, viața va fi iarăși *altceva* decât este Viața.

Vă mulțumesc.

De la Liceul „Eminescu” din Capitală, unde predă colaboratorul nostru Octavian Soviany ne vin vești alarmante. S-au descoperit mai multe arme. Secrete. Făptuitorul, mai bine zis, făptuitoarea și făuritoarea în același timp, pentru că este o elevă, e chemată la judecată: să primească un premiu.

Așadar, Premiul de debut al fundației noastre și alt premiu, al A.S.B., se acordă Mirunei Vlada.

Virginitatea viciului scriptural

Mă simt onorată să mă aflu astăzi aici printre dumneavoastră. Acest eveniment a fost o surpriză extrem de plăcută pentru mine în primul rând pentru că revista „Luceafărul” a fost chiar prima publicație culturală pe care am citit-o, încă din clasa a IX-a, când stătea în fața mea o lume despre care nu știam aproape nimic.

Dintotdeauna am fost convinsă că acela care vrea să ne învețe, într-adevăr, ceva trebuie să ne ducă doar până într-acolo de unde putem să descoperim singuri esența. Din acest motiv aș vrea să-i mulțumesc d-lui profesor, critic și poet, Octavian Soviany, care nu s-a lăsat ispitit de instinctul pedagogic și nu m-a învățat să scriu, ci m-a adus până într-acolo de unde am început eu

însămi să mă asum. Și din tot același motiv aș vrea să-i mulțumesc Elenei Vlădăreanu care mi-a arătat lumina în forma de poezie, lumina în formă de realitate scrisă și m-a făcut să înțeleg că „scriu pentru ca nu pot să trăiesc”. Mulțumesc de asemenea d-lui Marius Tupan, care mi-a publicat un poem de debut anul trecut în revista „Luceafărul” și a avut încredere în mine. În continuare voi mulțumi tuturor celor pe care a trebuit să-i sacrific pentru a ajunge aici - familie, prieteni, dușmani; acest premiu atrage după el o promisiune: aceea că nu voi dezamăgi. Va mulțumesc încă o dată și voi încheia cu o promisiune față de mine însămi: aceea să nu depășesc niciodată virginitatea viciului scriptural.

miruna vlada

Spsori: Ministerul Culturii și al Cultelor, C.E.C., UTI Grup, S.C. Queen Investments Inc. S.R.L. (Director general Chanan Schiffer), Restaurantul Casa Vernescu (Director Simha Weiss)

Drumul pe care-l fac împreună la locul revelării lui Dumnezeu, cu mulți ani în urmă, loc pe care se afla în construcție o biserică, e o călătorie în inima sacralului. Regăsim simbolismul centrului: biserica se înalță în centrul lumii, e o punte de legătură între terestru și transcendent, între om și Dumnezeu. Un loc demonizat, ca-n **Mă-năstirea Argeșului**, poate fi recâștigat în ordinea binelui prin construcție sacralizată, prin care se reface un echilibru amenințat de puterile malefice. Ideea ar putea fi: Dumnezeu nu s-a retras, nu și-a părăsit creația, Dumnezeu vorbește omului chiar dacă omul îndepărtat de esența lui divină nu-l mai ascultă. Dumnezeu vorbește omului prin frumusețea lucrurilor simple. Trebuie doar să vezi.

Prin tehnica povestirii în povestire, e inserată povestea vieții lui Vladimir Dumnea. E o poveste revelatorie, cei doi găsindu-se în similitudini grăitoare din existența lor. Boala lui Vladimir este semnul unui eșec, al unei necesare întoarceri. Revenirea, vindecarea miraculoasă echivalează cu o moarte și o reînviere simbolice. La fel, existența lui Matei Pavel intrase într-o fundătură: eșecul, sentimentul copleșitor al ratării destinului, al adevăratei vieți. Moștenirea reprezintă moartea și reînvierea simbolice prin care personajul capătă dreptul la o nouă existență. El parcurge traseul de la executant, purtător de cuvânt al altuia, la acela de creator, propriul purtător de cuvânt. Între a avea și a fi, amândoi vor fi siliți, de imperative interioare ale conștiinței, să accepte adevărul verbului conceptual *a fi*.

profil

Reflectând asupra experienței sale, reunind într-un punct de confluență, raționalul cu iraționalul, judecata rece cu starea de contemplație, Matei Pavel fixează liniile traiectoriei sale spirituale și întâlnirile providențiale. Cei trei oameni deosebiți (pictorul Teodor Brenovici la Vârșeț, omul cu lira - Yves, la Băile Herculane, Vladimir Dumnea la Calafat) îi par ipostazieri, reflectări ale propriei personalități, un alter-ego ridicat la puterea a treia, imaginea sa multiplicată în oglinda tranzitorie.

În experiența lui bizară, regăsim camuflat mitul lui Orfeu în Infern: personajul accede într-o lume ale cărei reguli nu le cunoaște, dar învață un lucru sigur: să nu privească înapoi. Să nu se rătăcească înapoi în trecut, avertisment pe care-l primise și Gavrilăscu, rățâcit în labirintul bordeiului țigăncilor. Sensul poate fi și acesta: omul este rățâcit în propriul destin, drumurile și cărările i se revelează, dar din oboseală, o oboseală de demiurg extenuat, nu mai are puterea de a se răsfărâge spre sine. Drumul înapoi nu mai e posibil, ieșirea există, dar e înainte.

Brenovici trece și el printr-o experiență similară. El recunoaște intruziunea fantasticului într-o existență profană, subordonată unui realism solid, și crede că existența fiecăruia e supusă „unui asalt al neantului” că trebuie să dozăm bine proporția de fantastic, că „neantul este marele stăpân”, iar oamenii, „niște biete insulite pierdute pe întinderea lui infinită”, ființe ale clipei, incapabili de a se fixa în timp. Timpul înseamnă eternitate.

Un personaj aparte este natura însăși, participantă *ex aequo*, aliată sau demonion, avertizând și trăgând semnale misterioase pentru om. Vremea se schimbă sau se menține în cadrele ei, în funcție de scenariul inițiat pe care trebuie să-l parcurgă Matei, iar el simte și presimte mișcările naturii. Comuniunea om-natură, motiv central în literatura populară, dă

Personajele lui Chifu (IV)

ana dobre

măsura integrării omului nu doar în natură, dar și în destinul hărăzit.

Evadarea e bidimensională: în fantastic, din fantastic. Matei Pavel evadează din București pentru un domiciliu impus. În noul spațiu, încearcă și e ajutat să se regăsească pe sine, cel înstrăinat. Recluziunea, creația sunt modalități prin care să-și cunoască și să descopere cripticul, partea necunoscută a ființei. Când evadează din acest nou spațiu (călătoria la Vidin), o face pentru a re-cunoaște valorile omenescului, ale vieții adevărate - petrecere, mâncare abundentă, distracție, femei, adică tot ce în ordine profană ține de înțelesul sintagmei „a-ți trăi viața” - idealul lui Dan, individul eminent laic, fără acces la sacru, ignoranțul absolut care nu se poate sustrage lumescului, condiției limitative și constrângătoare.

Ratarea întâlnirii cu Yves, întâlnit în spații de trecere e un semn al nepotrivirii în destin. Yves este omul aflat mereu în centrul lumii. Simbolismul centrului sugerează modul cum omul se acomodează în destin, cu destinul său. Matei Pavel e în afara centrului, un dezaxat, un înstrăinat - „pentru mine, centrul lumii este de fiecare dată acolo unde nu sunt eu”, va recunoaște el cu o nostalgie amară. El își recunoaște vitregia destinului, iar nepotrivirea e acceptată ca un fatum. Tragicul e o dimensiune importantă în viața personajului, un tragic conștientizat și asumat.

Experiența orgiastică îl determină pe Matei să se întoarcă asupra lui însuși cu o nouă fervoare, cu mulțumire. Austeritatea e o alternativă la dezmăț, o alternativă prin ascetism implicat care-l ține aproape de valorile spiritului.

Cu fiecare nouă experiență prin care cunoaște alte locuri, având și revelația unei suite de *alter ego*, el capătă convingerea închiderii într-o lume nouă, un univers paralel, care nu mai poate comunica, nu mai poate ține legătura cu celălalt univers. Punctele sunt rupte. Ceva în lumea lui interioară l-a depărtat de o lume cândva acceptată și l-a integrat în alta - confuză, irațională, misterioasă, tolerată, din care face continuu efortul să iasă. Regăsim difuz mitul izgonirii din paradis. Dar omul modern e condamnat la singurătate; femeia, Eva, lipsește. O logică irațională îl însoțește: omul nu doar moare singur, dar și trăiește îngrozitor de singur. Din această ecuație dragostea lipsește. Sensul vieții omului este creația. El e un Faust și un Manole, salvarea e în spirit. Rememorările, amintirile sunt legătura necesară cu trecutul pentru a evita îndepărtarea de sine. Treptat, însă, amintirile se estompează, până la confuzie și uitare. A-ți uita trecutul e semnul unei alienări totale, într-o interpretare realistă. sau al trecerii, într-o mitică. Povestea oferă mereu posibilitatea lecturii în aceste două registre. Realitatea este evanescentă, cripticul și fanicul trec, pe rând, în prim-plan. Omul, însă, nu poate trăi bidimensional; trecut, prezent și viitor sunt fețele timpului de care are nevoie pentru a fi, pentru a se simți întreg.

Universul care l-a sorbit nu e fără fisură - oamenii au și aici eșecuri și căderi, nemulțumiri, căutări, boli care erodează, păcate. Invazia parodontozei e resimțită ca o pedeapsă aplicată de divinitate, un semnal pentru revenirea la normalitate, la starea paradisiacă, a

imaculatei conștiințe. Vladimir Dumnea renunță la avere consiliat de Angela, femeie-înger (numele e simbolic), eliberându-se de povara verbului *a avea*, optând pentru *a fi*. La fel, supus schimbărilor doar de ei știute, este Teodor Brenovici care mărturisește într-o scrisoare: „sunt uimit de felul în care mă transform pe dinăuntru...”. Matei însuși se supune unei probe - călătoria în Occident. Personajele se află mereu între intrări și ieșiri din/în lume, din/în sine într-o căutare permanentă a unui sens, a unei ieșiri. Căutarea presupusului unchi e o căutare a rădăcinilor, a paternității. Imaginea tatălui, prototip al tatălui primordial, guvernează și ghidează un destin orientându-l și dând un posibil sens existenței.

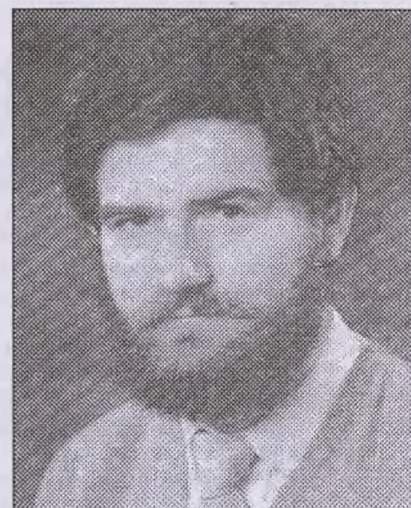
Călătoria promițătoare pentru descifrarea hieroglificei destinului său îl duce într-o fundătură: la adresa firmei de avocatură găsește o simplă carte poștală, la telefon îi răspunde robotul. Semnele încetează sau refuză să se reveleze. Pierdut în labirintul străzilor, are impresia că-l vede pe Yves, cântărețul din liră. Și căutarea lui Yves îl duce într-o fundătură. El are tot mai acut impresia că cercul se închide în jurul său într-un mod asemănător oarecum cu pielea de sâgri a lui Balzac. Ceva mereu se împuținează, sensurile pălesc, spațiul îl refuză. Dar când totul pare pierdut, o ușă se deschide, lăsând providența să lucreze. Rătăcit, Matei primește, ca pe un dar, prietenia unui localnic, procurorul bavarez, care-i va fi călăuză în acest labirint. Infuzia de încredere și speranță e atât de mare, încât, întors la hotel, simte dorința de a scrie, convins, pe măsură ce creația îl copleșește, că lucrarea sa este necesară, cel puțin pentru el, căci, prin ea, va putea transmite un mesaj important.

Detaliile, semnele se adună, se acumulează, asaltându-l pe Matei, și el le dă o interpretare. Propria interpretare. Momentul întâlnirii cu procurorul bavarez este revelatoriu, chiar dacă nu în sensul dorit de el. Misteriosul unchi nu există, averea ispititoare vine de la Satan însuși. Pactul cu diavolul ia locul dialecticii sacru/profan. Sacralitatea are altă dimensiune, eretică, bineînțeles, căci există sugestii ale legendei bogomilice. Ispita e o modalitate de a pierde pe cineva datorită curiozității, dorinței de cunoaștere a omului, de a încerca necunoscutul, de a se lăsa sedus de ideea unei schimbări de destin. Totul se decodază în negativ. Spațiul impus (Vârșeț - Calafat - Herculane). „un nucleu al răului, o lume pe dos”, e un triunghi al Bermudelor, un spațiu malefic bântuit de forțe obscure și contradictorii care solicită pentru a distruge.

Personajul e autoreflexiv, povestea e autoreferențială. El trăiește evenimentele insolite și le explică, dând, permanent, impresia că trăiește în două registre, după cum se află în afara unui sistem de referință sau înăuntrul lui. Complementaritatea bine/rău duce la o confuzie a limitelor. Dificultatea de a le marca ar explica dureroasa trăire a răului ca bine, a binelui ca rău.

herbert zapf:

Oamenii de lumină

când după
lungi tăceri fără ecou
din cochilii ne arătăm
cornițele prudente
întâmplător
nu e exclus
să se atingă

mască

Acel înveliș împietrit
invulnerabila piele
mimând viața

Poet-mesager
ocrotitoare minciună

Dar și cel ce ucide
în plină zi
cântă seara
Chopin

Cratere de război
Zdrențe de trupuri
Gaz al nervilor
cu fiecare secundă
de dragoste
împietrită
dorință

Să rupem
lanțul de fier

al obișnuinței
verigă de verigă
lacrimă de lacrimă
an de an

să eliberăm
sentimentul abia respirând
de mâinile sugrumătoare
ale iubitei

Cuvinte

Fărămicioase
cuvinte

lemn putred
și altele
plutind
fluturi galbeni
în lumina amiezii
peste firele de iarbă
în vibrația buzelor

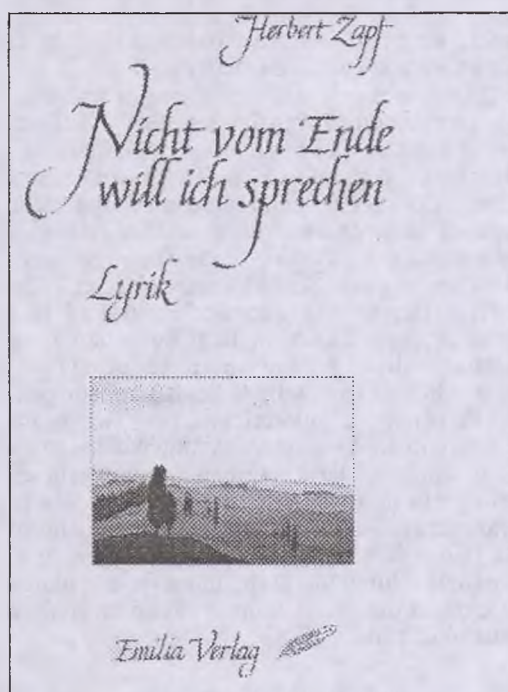
ce puține măsoară
cu pași egali
încăperea largă
dintre
niciodată și atunci

Carusel

Între înăuntru și afară
și totuși în centrul
vieții tale
te vei afla adesea
în același loc
fără să te
mai întâlnești pe tine
la fel ca înainte

Teroare

Durerea vie
a nevinovatului
ameliorează
durerea netrăită
chinuitoare

Herbert Zapf, n. 1950 în Porta Westfalica (Wulpke). Studii de pedagogie, sport și germanistică la Freiburg. Din 1978 funcționează ca profesor în Germania și, din 2000, în România, la Colegiul Goethe din București, unde predă limba și literatura germană. Lirica lui Herbert Zapf, scrisă într-un registru modern, evitând orice poetizare exterioară, recurge la un limbaj frust și totuși încărcat de lirism în care, surprinzător, întâlnim uneori tonalități din Rilke, alteleori din acele Structurgedichte (Texte structurate), unde precumpănește mesajul etic sau o reflexivitate melancolică, lăsând ciudata impresie că sentimentul e un instrument gânditor. Versurile din grupajul pe care îl prezentăm sunt preluate din volumul *Nicht vom Ende will ich sprechen* (Nu vreau să vorbesc despre sfârșit). Herbert Zapf, care a condus, începând din 1985, în Germania, un atelier de literatură (Literaturwerkstatt) are și pentru România un proiect interesant în acest sens: un cerc de poezie german-român cu traduceri de texte din ambele limbi. Îi urăm succes. (N.I.)

a călăului

La margine

Dinspre margine
să-ți îndrepti privirea
spre oamenii de lumină
în mijlocul lor
recunoscător
că ai scăpat
din haosul vieții
uneori
dorind fierbinte
să le aparții

Tăcere divizată
crescută pe secunde
odată cu timpul
să respiri
lumina amiezii
imperceptibil
sunete străine umplu
încăperea înaltă goală
și împart
tăcerea
în
tăcere
și
tăcere

Sufletele
pot lua forma
trupurilor
ce poartă poveri

scăpate de greutate
sunt roți vesele
mingi colorate săltând
pe panta colinelor însorite

Noapte

Coboară
înfășoară-mă
în rasa ta întunecată
ține-mi departe
lumina stridentă
pofta gălgâitoare

literatura lumii

a trupului

și pătrunde lucrurile
toate
cu binecuvântarea
păcii tale

Și multă vreme încă
las-o să stăruie
când din nou
te ridici

La margine 99

La margine
ești
doar atâta timp
cât nu ești
în centrul
tău

În românește de
Rora Juga

Poezii în capodopere

alese și traduse de **grete tartler**

Anacreon (682 -Chr. - 485 d. Chr.)

Către liră

Aș vrea despre Atrizi să cânt și despre Kadmus:
Dar struna lirei mele doar despre amor sună.
Schimbat-am atunci strunele, schimbat-am chiar și lira
Voind acum să cânt de luptele lui Hercule:
Dar lira iar un cântec de dragoste-ncepu.
Rămas deci bun, eroi! Căci lira-mi, văd, nu cântă
Decât zeul iubirii, decât zeul iubirii.

Publicistica unui intelectual slovac persecutat de comuniști

marilena felicia
tiprigan

Publicată în 2003 la Editura Matica slovenská din Martin, Republica Slovacă, *Impotriva nopții* este una dintre cărțile postcomuniste care își propun să restabilească o etică a adevărului. El însuși reprezentând un destin etic simbolic, autorul acestei cărți, Michál Gáfrík, important critic și istoric literar slovac, personalitate deloc agreată de intelectualitatea comunistă din fosta Cehoslovacie, și, curios, nici de „intelighenția” Slovaciei postrevoluționare, dedică această carte prietenului său de-o viață, profesorului Corneliu Barborică, binecunoscut slovacchist, traducător, eseist, scriitor. Aparent rigid, încăpățânat în convingerile sale bine argumentate și înlănțuite, Michál Gáfrík păstrează același ton grav, persuasiv, adeseori ironic pe parcursul întregului potpuriu publicistic, care se continuă, de altfel, cu o altă carte de publicistică, *Slovacia și regimul de normalizare*, unde Michál Gáfrík contribuie cu un articol și mai aspru, criticând anii de după intervenția trupelor sovietice în Cehoslovacia (1968), anii '70-'80 ai comunismului, cunoscând drept „perioada de normalizare”.

Michál Gáfrík a debutat ca publicist în anul 1957 cu un articol curajos, *Pe marginea*

mapamond

unor opinii actuale despre poezie, articol în care autorul denunță pericolul transformării literaturii în instrument politic și protesta împotriva tendinței absurde de desubiectivizare a poeziei lirice, pe care unii o considerau expresie a egocentrismului, a individualismului și a sentimentalismului desuet ori a unei filosofii ce nu se mai suprapunea cu intuițiile filosofice ale diletanților respectivi. Congresul Uniunii Scriitorilor din 1953 hotărîse că este momentul să recunoască Partidului Comunist atributul de modelator al conștiinței naționale, rol pe care, până atunci, îl jucaseră scriitorii. Prin urmare, anul 1953 înseamnă, practic, pentru Cehoslovacia, demonizarea unor mituri naționale, anihilarea vocației înseși a literaturii de a reprezenta conștiința, spiritul unui popor.

Ca istoric și critic literar, Michál Gáfrík a debutat în anul 1965 cu volumul I de opere complete dedicate lui *Ivan Krasko*, acesta fiind numele unui poet slovac modern care, la sfârșitul secolului al XIX-lea, studiasse în România, unde, inevitabil, așa cum îi declarase lui Michál Gáfrík într-un interviu din anul 1955, ajunsese să cunoască și să aprecieze literatura română, traduse în exclusivitate câțiva poeți români, în special pe Eminescu, din opera căruija reținuse câteva motive specific romantice și pesimismul schopenhauerian. Din această perspectivă, Michál Gáfrík devine un nume semnificativ în critica literară și din punctul de vedere al raporturilor româno-slovace, pe care le stabilește odată cu analiza operei lui Ivan Krasko. În 1968, însă, se retrage din Uniunea Scriitorilor Slovaci, refuzînd jocul puterii, diletantismul și parazitismul intelectual, ce țineau loc de reguli de joc. Acest gest protestatar aduce cu sine 20 de ani de tăcere în viața criticului literar slovac, condus, cum însuși autorul spune, la starea de „non-existență”. Inițial, este dat afară din Institutul de Literatură, ajunge arhivar la Biblioteca Universitară, dar ministrul culturii de atunci,

Miroslav Válek, poet excepțional, de altfel, dă ordin ca Michál Gáfrík să dispară definitiv din orice instituție de cultură, considerînd că prezența sa nu este oportună nici măcar în „funcția” de portar, și astfel intelectualul Michál Gáfrík ajunge să-și câștige existența lucrînd ca muncitor în construcții. Editurile refuză să-i publice cărțile și articolele, colegul de breaslă, Ján Smatlák, reprezentativ critic și istoric literar slovac, îi fură, pur și simplu, textele, pe care le semnează fără podoare și fără drame de conștiință. I se interzice până și dreptul de cititor în biblioteca din orașul Martin, unde se află cele mai vechi manuscrise și ediții ale operelor clasice slovace.

Autorul nu constată amărăciunea propriului destin, această carte nu se vrea a fi un act exhibiționist, nici măcar nu reclamă o reabilitare personală în plan cultural sau social. Revolta lui Michál Gáfrík este autentică, dar nu condescendentă, prometeică, dar nu caricaturală. Publicistul prezintă frustrările pe care poporul slovac le-a asumat de-a lungul istoriei, iar dacă acestea se suprapun pe biografia sa, faptul nu este lipsit de semnificație: Michál Gáfrík este intelectualul slovac pentru care a fi modern nu înseamnă a nu fi patriot, este contemporanul care nu poate accepta istoria ca pe o fatalitate.

În articolele din anii '67-'68, autorul distinge factorii istorici potrivnici evoluției independente a poporului slovac: maghiarizarea forțată, federalismul cehoslovac, comunismul. Un secol de stăpânire maghiară a însemnat închiderea școlilor și liceelor slovace, a instituțiilor de cultură, cum ar fi Matica slovenská, impunerea limbii maghiare ca limbă oficială în stat, anihilarea spiritului slovac. În acest context, speranțele slovacilor se îndreptau spre ruși, care sprijiniseră pe slavii din Balcani, spre popoarele de altă naționalitate decât cea maghiară din Imperiu (români, sârbi, nemți, ucraineni) și spre cehii protestanți. Această ultimă alternativă, deși îmbrățișată cu naivitate și încredere de unii intelectuali ai vremii, se dovedește a fi o utopie.

Deși nu este lingvist, Michál Gáfrík abordează și probleme ce țin de limba literară. În același stil lipsit de pedanterii și prețiozități gratuite, sprijinindu-se pe bunul simț și pe rigurozitatea care îi sunt firești, remarcă abaterile contemporanilor de la limba literară tocmai în contexte culturale care se supun sau, mai bine zis, ar trebui să se supună normei codificate: la radio, în televiziune, în teatru. În această confruntare a stării de fapt din prezent cu cea din trecut, publicistul constată, pe de o parte, situația tragică în care se aflau slovacii în timpul maghiarizării și, pe de altă parte, pasivitatea și lipsa de patriotism ale contemporanilor care își sacrifică monumentele de cultură pentru modernizarea urbelor. Și Michál Gáfrík o face cu discreția unui pedagog în aceeași stare de „non-existență”, ca și cum s-ar fi resemnat cu invizibilitatea sa; avertizează, dar nu amendează, spune lucrurilor (și, uneori, chiar persoanelor) pe nume, dar nu în scopuri justițiare sau vindicative, ci din reverență pentru adevăr și etică, lăsîndu-și contemporanii să afle, să judece și să înțeleagă.

În ceea ce privește cehoslovachismul, autorul recunoaște spiritul progresist al cehilor protestanți, dar refuză ipocrizia idilicea frății dintre cehi și slovaci, amintește afirmațiile malițioase cum că limba slovacă pe care o codificase s-a bucurat de succes nu pentru că ar fi fost accesibilă maselor, ci pentru că era nevoie de un argument lingvistic întru eliberarea Slovaciei de sub stăpânirea maghiară. Aceasta, însă, nu îi impune publicistului criterii subiective în analiza poeziei cehe, nu ezită să critice opiniile depreciative, nefondate, vis-à-vis de creațiile cehe. Michál Gáfrík rămâne,

astfel, nepărtinitor în critica sa, iar când vorbește de federația cehoslovacă subliniază abilitatea politicianilor cehi în opoziție cu credulitatea sublimă a slovacilor; Masaryk și Beneš încercaseră să-i convingă pe slovaci că a insista asupra specificității unei culturi înseamnă a persista într-un complex de „claustrare”, înseamnă a reitera ideea de închisoare a popoarelor, ce fusese asociată Imperiului Austro-Ungar și care putea fi atribuită acum și cehilor. Citite în contextul în care ambianța politică europeană actuală îndeamnă la o detașare a micilor popoare de propriile drame istorice și la o reinterpretare a acestora cu resemnare și încredere în viitor, aceste publicații par dintr-o dată conservatoare. Autorul este, însă, conștient că, spre deosebire de popoarele puternice, popoarele mici supraviețuiesc prin cultură. În plus, regimul comunist urma să transforme arta într-un instrument de propagandă și de uniformizare, amenințînd autenticitatea și originalitatea spiritului slovac. Din această perspectivă, atitudinea conservatoare a publicistului este justificată de instinctul de autoconservare ca popor. Acesta este, cu siguranță, și motivul pentru care ia apărarea lui Meciar printr-o remarcă aproape... invizibilă.

Comunismul a încurajat și în Slovacia gândirea monolită, cameleonismul, alibismul, compromisul moral și ideologic. Michál Gáfrík aflase pe cont propriu că Uniunea Scriitorilor Slovaci îmbrățișase cu pietate sloganul „Tovarășul Gottwald gândește pentru noi” și promova inițiatorii realismului socialist. Fostul Institut de Literatură din cadrul Academiei Slovace era acum condus de reprezentanți fideli ai perioadei de normalizare. Literatura se comprimă într-o unică temă, critica și istoria literară stagnează, plagiatul devine gest nesemnificativ. De la un argument la altul, de la maghiarizare la comunism, se naște explicația complexă care justifică actuala stare de fapt din cultura slovacă, unde doar literatura veche este prezentată exhaustiv, unde lipsesc edițiile academice ale marilor scriitori slovaci, precum și un studiu aprofundat al operei acestora. Iar dacă există și o excepție, aceasta se datorează chiar lui Michál Gáfrík, autorul celor două volume care îl prezintă pe *Martin Rázus, personalitatea și opera sa*. Tentativa de a realiza un proiect similar dedicat poetului Ivan Krasko s-a oprit la volumul al doilea, pentru că nici în Slovacia postcomunistă editurile nu-l agreează, iar intelectualitatea îl izolează în continuare, probabil din frica de a-și descoperi, prin confruntare, vizibila absență.

Totuși, într-unul din articole, autorul reproduce scrisoarea adresată Congresului extraordinar al Uniunii Scriitorilor Slovaci ca răspuns la invitația de a redeveni membru al Uniunii după Revoluția de Catifea. Scrisoarea este un refuz categoric, întemeiat pe solidaritatea cu cei care nu au fost reabilitați, deși meritau pe deplin acest lucru, dar și ca expresie a debusolării, constatînd că aceiași oameni care ocupau înalte funcții în timpul comunismului sunt și acum la conducere și tot ei adună premii și lauri, în timp ce adevărații intelectuali rămân în umbră. Nici despre poetul Novomesk, care, cu două săptămâni înainte de atacul cerebral, a vrut să se retragă din conducerea Comitetului Central al Uniunii Scriitorilor Slovaci nu se pomenise. Michál Gáfrík, însă, înaintează *impotriva nopții*, denunță indiferența semenilor vis-à-vis de adevărații reprezentanți ai culturii slovace, insolența comuniștilor care, acum, neagă complicitatea cu regimul obscur sau îi descoperă valori universale. Autorul publică și acele texte care îi fuseseră cenzurate sau refuzate, restabilește o ordine pe care o consideră justă. Iar dacă Jesensk, poetul de la care a împrumutat titlul acestei cărți, descrisese o noapte fascistă, Michál Gáfrík „pastișează” o noapte comunistă chiar cu riscul de a rămâne nevăzut.

Herbert Zapf, n. 1950 în Porta Westfalica (Wulpke). Studii de pedagogie, sport și germanistică la Freiburg. Din 1978 funcționează ca profesor în Germania și, din 2000, în România, la Colegiul Goethe din București, unde predă limba și literatura germană. Lirica lui Herbert Zapf, scrisă într-un registru modern, evitând orice poetizare exterioară, recurge la un limbaj frust și totuși încărcat de lirism în care, surprinzător, întâlnim uneori tonalități din Rilke, altele din acele Structurgedichte (Texte structurate), unde precumpănește mesajul etic sau o reflexivitate melancolică, lăsând ciudata impresie că sentimentul e un instrument gânditor. Versurile din grupajul pe care îl prezentăm sunt preluate din volumul *Nicht vom Ende will ich sprechen* (Nu vreau să vorbesc despre sfârșit). Herbert Zapf, care a condus, începând din 1985, în Germania, un atelier de literatură (Literaturwerkstatt) are și pentru România un proiect interesant în acest sens: un cerc de poezie german-român cu traduceri de texte din ambele limbi. Îi urăm succes. (N.I.)

literatura lumii

a trupului

și pătrunde lucrurile
toate
cu binecuvântarea
păcii tale

Și multă vreme încă
las-o să stăruie
când din nou
te ridici

a călăului

scăpate de greutate
sunt roți vesele
mingi colorate săltând
pe panta colinelor însorite

La margine

Dinspre margine
să-ți îndrepti privirea
spre oamenii de lumină
în mijlocul lor
recunoscător
că ai scăpat
din haosul vieții
uneori
dorind fierbinte
să le aparții

Noapte

Coboară
înfășoară-mă
în rasa ta întunecată
ține-mi departe
lumina stridentă

pofta gâlgâitoare

La margine 99

La margine
ești
doar atâta timp
cât nu ești
în centrul
tău

În românește de
Nora Juga

Tăcere divizată
crescută pe secunde
odată cu timpul
să respiri
lumina amiezii
imperceptibil
sunete străine umplu
încăperea înaltă goală
și împart
tăcerea
în
tăcere
și
tăcere

Sufletele
pot lua forma
trupurilor

ce poartă poveri

Poezii în capodopere

alese și traduse de **grete tartler**

Anacreon (682 -.Chr. - 485 d. Chr.)

Către liră

Aș vrea despre Atrizi să cânt și despre Kadmus:
Dar struna lirei mele doar despre amor sună.
Schimbat-am atunci strunele, schimbat-am chiar și lira
Voind acum să cânt de luptele lui Hercule:
Dar lira iar un cântec de dragoste-ncepu.
Rămas deci bun, eroi! Căci lira-mi, văd, nu cântă
Decât zeul iubirii, decât zeul iubirii.

ion crețu

„vin zorile, se face din nou seară“

Am văzut modul propriu în care este organizat spațiul în cosmologia lui Ioan Es. Pop și cum se raportează poetul la acest spațiu. Am reliefat structurile sale intime. Am subliniat particularitățile și, *ipso facto*, originalitatea acestui univers. Este momentul să trecem la analiza unei alte dimensiuni esențiale în configurarea cosmologiei lui Pop, și anume timpul.

Se înțelege de timp că timpul este incomparabil mai misterios decât spațiul, ceea ce și explică poeticitatea sa superioară. Așa cum îl concepe omul de rând, spațiul nu este definitiv din punct de vedere ontologic. Mai la sud sau mai la nord, pe o insulă sau pe un continent, în linii mari, individul nu suferă din partea spațiului o înrăurire hotărâtoare asupra modului cum vede el lumea și viața: și pe sine. În schimb, timpul joacă un rol indiscutabil esențial, definitiv, în existența oricărui individ. Este vorba, firește, despre formele particulare de manifestare ale timpului - clipa, ziua, anotimpurile etc. - ca o condiție, alături de spațiu, a ființării umane și nu despre timp ca abstracție, în chip de categorie filozofică. Trecerea inexorabilă a timpului nu poate lăsa, și nu lasă indiferent pe nimeni. „În căutarea timpului pierdut“ nu este o simplă metaforă, această *queste* se instituie într-un discurs plin de tensiune asupra rostului nostru pe pământ. Se poate spune că individul ocupă spațiul, îl ocupă și-l marchează - de unde și proverbul „omul sfințește locul“: timpul ocupă individul și-l modelează și-l „sfințește“. De aceea, „definiția“ pe care o dă Pop individului, văzut anume în relația sa intimă cu timpul ni se pare nu doar definitorie pentru poetica sa, dar și exemplară din perspectiva general filozofico/ontologică.

Tema timpului (care trece !), horatianul *tempus fugit*, cu o tradiție atât de bogată în literatura universală, expresie a sentimentului acut al existenței pasagere pe pământ a individului, este substanța livrescă a temerii noastre de moarte, în principal (dar și a nenumărate insatisfacții, mai mari sau mai mici, legate de scurgerea timpului). Sentimentul a făcut epocă sub sintagma *memento mori*. La Villon tema se concentrează într-o interogație plină de dramatism: *ubi sunt*, la Ronsard este exemplificată prin *carpe florem* - variantă renascentistă a anticului *carpe diem* - Eminescu îi dedică nenumărate versuri (*Glossă*, *Memento mori*, *La Steaua* etc.) Pe scurt, este greu de imaginat poet care să nu se fi aplecat asupra acestei teme de meditație atât de bogate în rezonanțe ontologice. Lamartine conjură timpul să-și oprească zborul pentru a se bucura mereu și mereu de bucuriile pe care le oferă clipa trăită în prezența iubitei, dar asta nu înseamnă că tema timpului este tratată într-o notă frivolă.

Nu numai poeții sunt atrași de tema timpului, ci, deopotrivă, numeroși prozatori. Ce este, de pildă, nuvela lui Balzac *Pielea de sâgri* dacă nu o meditație gravă pe margina scurgerii inexorabile, ireversibile, a timpului și a modului cum ne afectează acest fenomen, în modul cel mai intim? etc. Să amintim, aici, „ceasurile moi“ ale lui Dali? *Anotimpurile* lui Vivaldi? etc.

Cea mai frecventă (comună) formă de tratare a timpului în poezia lui Pop este cea evidentă, cotidiană, calendaristică. De pildă, mai multe poeme ale sale sunt date, asemenea unor file dintr-un jurnal intim, argument folosit de unii confracți/critici pentru a-i eticheta, minimalizator, poezia drept biografică. Astfel, „capitolul“ *viața de-o zi* (fragmente) - mă refer doar la poemele cuprinse în antologia *Podul* - se întinde pe parcursul a mai multor zile de 12 octombrie ale anilor 1976, 1986, 1990, și 1999 de două ori. Un alt poem, *9. în ziua de paispe, adică marți, adică ieri*, are un titlu care cumulează mai multe elemente temporale distincte. Se pot aduce și alte exemple.

Noutatea pe care o aduce Ioan Es. Pop în tratarea

temei timpului - oricât de prezumțioasă ar putea părea afirmația - este esențializarea ei, plasarea ei într-o perspectivă imediat umană. Spre deosebire de Villon, Ronsard și chiar Eminescu, dar nu numai ei, care recur la artificii (exterioare) pentru a ilustra trecerea irepetabilă a timpului - evocarea unor personaje care nu mai sunt, a frumuseții fragile a trandafirului etc., Ioan Es. Pop așează individul direct „cu umeri la zidul timpului“. Individul, în opinia sa, este un fragil instrument (trestia pascaliană?) - prin care timpul suflă abia auzit“. „Propoziția“ respectivă, rostită de părinții poetului, foarte protectori cu fiul lor: „tu n-ai voie să ieși, timpul afară e prea rece pentru/ tine. trupul tău e mult mai subțire decât/ trupul tău abia dacă poate duce ființa minimă prin care timpul suflă abia auzit“ (**tot timpul au avut ai mei grijă ca eu să nu am timp.**) merită toată atenția noastră. Credem că aceste versuri exprimă nu doar un adevăr incontestabil, dar o fac uzând de o formă poetică de o frumusețe fără egal.

Astfel, omul se definește în toată puterea/delicatetea sa în raport nemijlocit cu timpul, la apreciazabilă distanță de retorica romantică, grandilocventă, a gesturilor, și a versurilor, care clamează

stelian tăbăraș

Sub troiene

Nu am acum posibilitatea să verific etimonul lui „Troian“. Îl scriu cu majuscule, întrucât îl întâlnim în Plugușor drept cognomen al apelativului „Bădița“. Nu e cazul să mai amintim acum de eroarea (controlată?) a unor istorici „după ureche“ (și „după Ureche“) de a-l da drept exemplu de memorie orală colectivă pentru amintirea „împăratului roman Traian“. La fel „valul lui... Traian“ e mult mai aproape de valul de pământ ca un... troian, decât de numele aceluiași împărat. Nu mai vorbim că, potrivit ultimelor cercetări arheologice, megalitica alcătuire ce traversează câmpii și dealuri, ce traversează râuri și străbate țara de la gurile Dunării (și dinspre Basarabia) până în sudul Banatului a fost realizată cam cu două veacuri după Traian.

Să revenim însă la troiene: cum volanul, robitul și butonul sunt esența civilizațiilor moderne, ne așteptăm oricând ca nefuncționarea, fie și doar a

nocturne

unuia dintre ele să fie o calamitate: imaginați-vă un megalopolis o săptămână fără mijloace de transport (de orice fel), fără apă și gaz metan, fără electricitate (o recentă „pană de curent“ din SUA și Canada, de doar vreo două zile, a arătat ce înseamnă lipsa unuia dintre cele trei elemente: butonul). Ei bine, o iarnă puțin exagerată („nemaiîntâlnită“ spun figuranții de prin primării și din direcții edilite) poate pune la pământ toate trei elementele civilizației deodată. Cu excepția unor gospodării țărănești de autoîntreținere (ce mai au încă o slănină în pod, un sac de mălai, o ladă de cartofi și o puțină cu varză, o fântână în curte), nici un alt nucleu al societății contemporane nu are o autonomie mai lungă de câteva zeci de ore. În același plugușor, distihul „iarna-i grea, omătul mare/, semne bune anul are“, nu știu dacă e alcătuit dintr-o subordonată concesivă („Deși...“) ori cauzală („Datorită...“) ca să socotim „iarna grea“ o binefacere. Poate sunt două propoziții principale juxtapuse.

A. Toynbee definește orașul drept „o mare aglomerație umană care consumă mai mult decât produce“. Strict alimentară, nu putem să nu-i dăm

meditații contemporane

că „eternă-i numai moartea, ce-i viață-i trecător.“ (Eminescu, *Memento mori*).

Alt element de noutate care se cere relevat este tratarea incomparabil mai complexă a temei timpului. Pentru Pop timpul nu este un simplu vector îndreptat mereu în aceeași direcție, dinspre viitor spre trecut: ieri devine deseori azi, chiar mâine, nopțile se amestecă în mod straniu cu zilele, timpul devine o pastă omogenă fără dimensiunile, subdiviziunile sale convenționale. Iată, spre ilustrare versurile: „și ziua de azi putea să fie tot aia de mâine /, tot aia de ieri.“ (**10. mă gândesc și acum că puteam s-o iau mai pe de-alături**); și din același poem: „numai că mâine iar e azi - dezamăgire, mâine n-o să fie nicidecum mâine.“

Pentru Ioan Es. Pop, așa cum a demonstrat Einstein, spațiul și timpul sunt unul și același lucru, element capital pentru înțelegerea cosmologiei sale în relația cu timpul. Poemul „Nănești“ se clădește tocmai pe ecuația *timp = spațiu*, totul executat într-o manieră unică în literatura română. Aici, spațiul - o bandă a lui Moebius, și timpul - încremenit - se contopesc într-un singur tot, ca de început de lume. Același mesaj al imuabilității permanente se desprinde și din poemul *Ieudul fără ieșire* (partea I, fragmente): „**1. la ieudul fără ieșire și noi am, și noi am fost cândva** și suntem și acum și o să fim și mâine, poimâine și în veci apa aceluiași râu ne va scălda.“ Etc.

dreptate. Până una-alta, ca într-un exercițiu de supraviețuire, să constatăm că „proiectanții“ vieții noastre nu mai gândesc autonomia unei familii nici pentru trei zile: blocurile de locuit nu au și hornuri, instalațiile de apă nu dispun și de rezervoare de câțiva metri cubi, cămășile au dimensiuni simbolice, rigolele de canalizare sunt rare și de suprafață mică. Spitale de campanie nu avem decât pentru armată, în vremuri de urgență. Adăugați aici și pierderea instinctului de conservare la orașeni (nu au deloc rezerve de făină sau mălai, nu mai știu oamenii să facă o pâine de casă sau o mămăligă etc.)

Dacă ascuți din altă țară, la radio, despre o iarnă din România, e mereu „o iarnă nu-am mai pomenit de patruzeci de ani“, cu știri alarmante - Moldova îngropată sub troiene, șoselele din județe paralizate, sute de mașini înzăpezite... armata *scoasă* ca să-i *scoată din culpă* pe administratorii locali.

Ce fac oamenii în metropolele europene pe asemenea vreme? Mai întâi, dispunând ei de șosele și autostrăzi, de mașinile și utilajele destinate dezapezirii, circula în du-te-vino din cinci în cinci minute. De o parte și de cealaltă a șoselelor, jaloane înalte din lemn vopsite vărgat, cu armătură metalică de înfipt în pământ (un fel de sulți), cam la treizeci de metri una de alta) indică marginea șoselei: până la ele pot să curețe zăpada agregatele speciale (știu că zămbiți: ce iute ar dispărea ele de pe șoselele noastre, luate pentru araci, sau chiar pentru foc!). Așa încât, cine vine de la Viena la București se înzăpezește abia după Nădlac. În orașe, mai întâi e obligatorie, încă de toamna, sub amenințarea unor amenzi drastice, curățarea hornurilor. Primăriile pun ele însele la dispoziție coșari bine dotați, cu macarale, evidența este strictă. Astfel scade considerabil pericolul de incendiu, dar și de asfixiere în casă. Iar dacă un proprietar a avut ghinionul ca în fața casei lui să cadă cineva și să-și fractureze un picior, va plăti despăgubiri serioase nefericitului, uneori chiar pensie viageră. Cât despre tonele de pietriș cernut de mărimea grăului, ținute vara în bazine, îmbibate cu o soluție de uree, care încă de toamna sunt împrăștiate pe trotuare, ele au punctul de îngheț cu mult sub zero grade: fiecare „bob“ ține câțiva centimetri pătrați de asfalt dezghețați. Iarna doar se greblează, încât nisipul să rămână până primăvara. Care, cum se știe, nici ea „nu-i ca iarna“.

maria iaiu

Jocul aparențelor

transformă în unele mai mari, ajunge să se convertească, devenind evreu, se căsătorește din interes și primește, *pare-se*, ceea ce urmărește: o viață mai ușoară, lipsită de griji. Însă rădăcinile-i rămân adânc înfipte în pământul sovietic, dorul de casă și de iubită îl aduc înapoi, "în excursie". Este bogat și se preface că e liber. "Uitând" că e căsătorit cu o evreică avută, o ia de nevastă și pe iubita din trecut, căreia-i promite s-o ducă în Israel. Își petrece noaptea nunții la morgă, unde noua soție lucrează ca infirmieră, iar el, cel bogat și liber, împarte, la beție, bani tuturor, visează

"evadări" imposibile. Nu *pare* nici măcar a vedea că peste marea lui dragoste anii au trecut mai repede. adâncindu-i ridurile, îngroșându-i talia. O îmbracă într-o minunată rochie de mireasă, dar cizmele de cauciuc cu care a apărut la început ne rămân adânc impregnate în memorie. Îi promite că va fi bine. dar ea, mai perspicace, îl descoase, aflând că este deja căsătorit și că nu-i poate fi decât amantă. Visurile se spulberă într-un minut, pentru că ea refuză statutul de întreținută. Eroii îmbătrânesc brusc, întorcându-se fiecare la viața lor lipsită de viață. Compromisurile pot crea doar iluzia unei fericiri care nu există. Banii nu rezolvă mare lucru. sau rezolvă, dar numai în plan social. pentru că, pe dinlăuntru, eroul nostru rămâne gol-puşcă.

Decorul (semnat: Nina Brumușilă) este extrem de sofisticat tocmai pentru a *parea* nespus de simplu: un enorm "copac" alcătuit din țevi de canalizare, prin care se poate scurge orice, un "pom" cu coroana tăiată la jumătate, care nu

vede lumina soarelui și prin trunchiul căruia ajung în pământ toate deșeurile omenirii, dar prin care mai pot veni și semnale dătătoare de speranță pentru cei de jos. Fiindcă femeia comunică ușor cu medicii de la etaj printr-un sistem morse creat ad hoc. "Pomul" și cântă uneori, de închieturile sale ruginite atârând un vechi difuzor ce pornește la o izbitoră cu teul pentru curățenie. Pe pereții murdari pot fi desenate continente, paturile pe care sunt așezați morții pot deveni, la o adică, mese pentru ospățul de nuntă. Totul *pare*, dar puțin rămâne. E un joc straniu al aparențelor și esențelor, de un comic discret ce lasă în urmă un gust amar. Te doare neputința personajelor de a ieși din închisoarea propriilor limite.

Mariana Mihuț e mai bună, în multe privințe, decât Ion Caramitru, însă și farmecul lui te cucerește. E mai credibil când devine "evreu" decât când vrea să ne convingă de alesele sale sentimente. Actrița, însă, trece cu tulburătoare ușurință de la o stare la alta, e când femeia îndrăgostită, când infirmiera grijulie cu morții pe care-i "adăpostește" pentru scurtă vreme, când visătoarea incurabilă care vrea să creadă cu tot dinadinsul că va avea acces la un alt fel de viață, când femeia aproape bătrână care trăiește din amintiri - povestește, cu haz și nostalgie, despre trecutele sale căsnicii. Curios rămâne faptul că Mariana Mihuț nu aduce nimic nou - este ea și atât. Însă este atât de firesc ea, încât devine și uimitor de frumoasă, și uimitor de autentică, și uimitor de tânără, și uimitor de bătrână, și uimitor de fermecătoare. Iuri Kordonski nu *pare* să fi făcut altceva decât să-și fi descoperit actorii în capacitatea lor intimă de a face teatru, renunțând la simulare, recurgând doar la naturalețe. În anumite momente, o astfel de regie se dovedește a fi o formidabilă creație.

Un reproș tot trebuie făcut însă: reprezentația are o anumită linearitate, care face ca ritmul să se piardă pe alocuri și, o dată cu acesta, și concentrarea spectatorilor.

*Sorry de Aleksandr Galin, traducerea: Nicolae Iliescu * Teatrul "Bulandra" * regia: Iuri Kordonski * scenografia: Nina Brumușilă * distribuția: Mariana Mihuț (Inna Rasadina), Ion Caramitru (Iuri Zvonariov).*

Nici n-a trecut bine prima lună a noului an, iar cinefilii sunt luați cu asalt. De atâtea evenimente, abia dacă mai apucă să ațipească. Nu care cumva să credeți că este vorba de cinematografia românească. Doamne, ferește! Ea hibernează de zor și pare că nimic din jur nu o influențează. Ici, colo, câte un scandal (vezi scandalul dintre Stere Gulea, Cristi Puiu și Răzvan Rădulescu cu privire la serialul tv **Hacker**), o premieră de mult promisă (vezi **Niki Ardelean, colonel în rezervă**) sau venirea lui Roman Polanski la București pentru a fi „uns“ Doctor Honoris Causa al Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică. Ba ar mai fi ceva, nominalizarea la Premiile Academiei Europene de Film a scurt-metrajului **Poveste la scara C**, examenul de licență al lui Cristian Nemescu. Așa după cum semnalăm și în numărul trecut, pulsul cinematografului noastre este tot mai slab. Acasă este „îngheț la mal“. Fierbințeala, nebunia, explozia, avalanșa vin din prea tânărul continent american. Cursa pentru Premiile Oscar a început, nominalizările s-au și produs, iar până la startul din 29 februarie - anul acesta yankeii s-au grăbit - nu mai sunt decât puține săptămâni. Din păcate, pe lista nominalizărilor nu se regăsește nici un titlu românesc. Mai ales că anul acesta Hollywoodul a devenit o citadelă a cosmopolitismului. În schimb, vecinii noștri, cehii, sunt la a doua nominalizare pentru cel mai bun film străin. Este vorba de **Zelary**, în regia lui Ondrej Trojan, o poveste de dragoste plasată pe fundalul celui de-al doilea Război Mondial. De ce la ei se poate și la noi, nu? Dar să revenim la Oscaruri și la cosmopolitismul celor 5800 de membri ai Academiei de Film din Los Angeles. Practic, în competiție se află foarte puțini

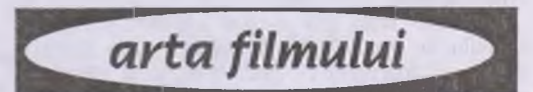
Iarnă fierbinte în cinematografia lumii și, acasă îngheț la mal

americani (made in SUA). Astfel, la categoria **Cea mai bună actriță**, din cinci actrițe nominalizate, numai una, Diane Keaton, este originară din America. Alături de ea, cu mari șanse sunt sud-africana Charline Theron, australiana Naomi Watts, britanica Samantha Morton și tânăra neo-zeelandeză Keisha Castle-Hughes, în vârstă de numai 13 ani. Același lucru se întâmplă și la secțiunea **Cel mai bun actor**. Doi dintre cei cinci pretendenți la Oscar sunt britanici: Jude Law și Ben Kingsley. Ei se vor confrunta cu americanii Sean Penn, Johnny Depp și Bill Murray. Străinii au dominat anul acesta și la categoria **Cel mai bun regizor**. Anul trecut, spaniolul Pedro Almodovar a fost nominalizat la această categorie pentru **Vorbește cu ea**, dar Oscarul a fost obținut de Roman Polanski cu **Pianistul**. După cum se știe, neo-zeelandezul Peter Jackson cu trilogia sa, **Stăpânul inelelor** (ultima serie, **The Return of the King**) are cele mai multe nominalizări și este deopotrivă preferatul criticilor și al publicului. El rivalizează cu australianul Peter Weir și filmul său **Master and Commander**, dar și cu brazilianul Fernando Meirelles, realizatorul tulburătorului **City of God**. Numai doi americani le fac concurență acestora: Clint Eastwood cu **Mystic River** și Sofia Coppola cu **Lost in Translation**. Australianca Nicole Kidman, care deține rolul principal în **Cold**

irina budeanu

Mountain (filmările au avut loc în România), fiind considerată una dintre favoritele, nu a primit nici o nominalizare. În locul unor actori celebri ca Tom Cruise, Nicole Kidman sau Russel Crowe, au fost selectate aproape necunoscute ca Djimoun Hounsou, din Benin, irlandezul Jim Sheridan și japonezul Ken Watanabe. În cazul lui Tom Cruise, care deține rolul principal în **Ultimul samurai** (el nu a primit niciodată Oscarul), ironia capătă proporții gogoliene. Ken

Watanabe, interpretul rolului secundar, a fost luat în seamă de critici, iar Tom Cruise, nu. Deci, se întâmplă și la case mai mari! Paradoxurile se țin lanț nu numai în România. Este suficient să ne amintim că anul trecut, senzaționalul film al lui Martin Scorsese, **Gangs of New York**, nu a luat nici un premiu, fiind preferat insipidul **Chigaco**. Păcat, că într-o Americă cinefilă, cosmopolită și paradoxală, noi nu ne-am găsit nici un loc.

A minteam în rubrica anterioară că textul literar, mai precis cel poetic, este prin natura sa o operă deschisă, pretabilă la noi lecturi, deci la noi interpretări. Limbajul vehiculat de acest text nu a scăpat analizei și interpretărilor lingvistice: principalele curente lingvistice ale epocii moderne, începând cu structuraliștii Școlii de la Praga, glosematicenii Școlii de la Copenhaga, formalistii ruși, generativiștii americani și francezi, teoreticienii discursului și sociolingviștii, toți s-au ocupat, într-o măsură mai mică sau mai mare, de explicarea și descrierea a ceea ce este limbajul literar.

La modul foarte general, toate cercetările

conexiunea semnelor

au pornit de la o delimitare de perspectivă: fie au considerat limbajul literar în opoziție cu cel colocvial, fie l-au interpretat ca rezultând din aceasta.

În prezent tentativele de definire a limbajului literar se integrează în trei discipline care aparțin semioticii: pragmatica, semantica și sintactica.

Ca orice limbaj, manifestarea limbajului literar presupune un emisor, un receptor și un mesaj transmis printr-un cod și un canal fizic, mesaj care se referă la lumea exterioară. Toate celelalte funcții caracteristice procesului de comunicare umană (expresivă, conotativă, fac-

Limbajul literar - o nouă provocare lingvistică (I)

mariana ploae-hanganu

tivă și referențială) sunt mai puțin importante în viziunea lingvistică; focalizarea mesajului în sine, adică funcția poetică, și explicarea uzului lingvistic sau funcția metalingvistică sunt cele două aspecte care au dus la conceptualizarea limbajului literar.

Funcția poetică nu este exclusivă domeniului literaturii stricto sensu; în textul literar ea coexistă cu alte funcții comunicativo-lingvistice, dar funcția poetică trebuie să apară obligatoriu în limbajul literar tocmai pentru a putea constitui caracteristica sau marca de poeticitate. Funcția poetică stabilește o relație de echivalență între axele de selecție și de combinare ale semnelor lingvistice. Poetul alege în paradigmă semnul care să fie echivalent altor semne din interiorul sintagmei, având în vedere anumite mărci lingvistice (fonologice, morfologice sau semantice). Acestei teorii a echivalenței, cu o mare repercurșiune în rândul specialiștilor, i se pot aduce cel puțin două obiecții care vizează însuși nucleul teoriei: dacă poeticitatea se manifestă în echivalență, ar trebui să existe echivalențe și în afara textelor literare propriu-zise, în texte nonficionale, de exemplu în textele de propagandă și publicitate. În al

doilea rând, teoria echivalenței nu se justifică în cazul altor procese poetice, ca de exemplu, metafora.

Totuși, prin această teorie s-au făcut pași importanți în ceea ce s-a numit conceptualizarea limbajului poetic; prin teoria echivalenței marca poetică, până atunci o entitate vagă și subiectivă, a devenit o caracteristică textuală internă și, prin urmare, analizabilă din punct de vedere lingvistic. Pe de altă parte, integrarea funcției poetice în modelul de comunicare și descrierea acestei funcții cu instrumentul metodologic al paradigmei și sintagmei s-a constituit ca o descriere lingvistică a linearității textelor.

În prezent, limbajul literar, privit prin prisma comunicării funcționale, trezește noi și noi reflecții, având în vedere continua reînnoire a mijloacelor de expresivitate dintr-un text literar.

alina boboc

Din întâlnirile lui Mihail Sebastian

Publicistica lui Sebastian conține un număr impresionant de articole pe teme culturale, publicate în „Cuvântul”, „Rampa”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața românească”, „Universul literar”, „L'indépendance Roumaine”. Tot în linia genului de jurnalism cultural, Mihail Sebastian mai publică în „Rampa”, în decursul anului 1935, deci imediat după reacțiile stârnite de romanul *De două mii de ani*, șapte interviuri cu diverse personalități ale epocii (Istrate Micescu, Tudor Arghezi, Radu R. Rosetti, Constantin Argetoianu, Constantin Stere, Liviu Rebreanu și Leny Caler). Aceste convorbiri au fost adunate de Geo Șerban într-un volum și repuse în circuitul cultural contemporan (Mihail Sebastian, *Convorbiri*, București, Editura Universal Dalsi, 2002, 122 p.).

Interviurile sunt realizate la reședința interlocutorilor și sunt concepute ca niște discuții libere, uneori pe baza unor întrebări formulate dinainte, alteori pornind de la o anumită curiozitate intelectuală a publicistului: „Mă duc fără chestionar gata făcut, nu știu ce voi întreba, nu știu ce-mi va spune, căci vreau să păstrez intact misterul acestei întâlniri”. Intervievatul este surprins adesea în mijlocul preocupărilor sale, într-un decor familiar care-i conferă siguranță de sine și predispoziție la confesiune în fața bloc-notes-ului noului venit. Deși nu scrisese încă nici o piesă de teatru, Sebastian alcătuiește din aceste convorbiri, cu abilitate de dramaturg, un tablou cultural al epocii. Astfel, personajele sunt plasate într-un anumit decor, „didascaliiile” cu care încep și se termină interviurile sunt ample și ele completează în mod necesar prezentarea. Despre Istrate Micescu ni se spune: „Îmi vine greu să cred că omul acesta nu e decât un avocat - un foarte mare avocat, desigur, dar nimic altceva”. Convorbirile respective fac parte din activitatea aproape zilnică de publicist a lui Sebastian: în *Jurnalul* său există totuși o

însemnare referitoare la prima dintre ele, dar a cărei justificare nu este de natură profesională: „Alaltăieri, sâmbătă, a vorbit și Istrate Micescu, raliindu-se cu totul mișcării... Exact cu o săptămână după apariția *interview*-lui meu cu el. Hotărât lucru, am mână proastă” (Mihail Sebastian, *Jurnal*, Text îngrijit de Gabriela Omăt, Prefață și note de Leon Volovici, București, Editura Humanitas, 2002, p. 20). Deci, un om care declară în interviu „nu oblig pe nimeni să fie inteligent, dar nici nu consimt să mă las prost” se lasă sedus politic de Garda de Fier.

În traseul său prin casele conlocutorilor, mușafirul este atras, în mod firesc, de biblioteca acestora și nu se poate abține de la o întrebare despre lecturile lor din literatura universală și românească. Este interesat, desigur, și de ceea ce înseamnă arta scrisului pentru cei în cauză. De pildă, Arghezi o definește ca pe „o încântare”, „o stare de odihnă, o stare de dragoste”. Pentru Liviu Rebreanu, „... scrisul creator e mai tare decât orice regim”. În cazul lui C. Stere, Sebastian asistă direct la procesul creației, profită din plin și se bucură ca un copil de această experiență: „Asist pentru prima oară la scrierea unei cărți. ... Încerc să mă retrag într-un colț, să mă fac nevăzut, să ascund oarecum această groază indiscreție, care este prezența mea într-o cameră în care un om scrie o carte...”. Acest om este un prozator cu o viziune cinematografică asupra artei scrisului: „...dacă aș fi avut puterea de proiecțiune, toată opera ar fi fost gata într-o jumătate de oră”. C. Argetoianu vorbește despre Marcel Proust, pe care-l cunoscuse la Paris, cu o naturalețe incredibilă

astăzi: „... era pentru noi un fel de caraghios. Nu-l lua nimeni în serios. Nu ne dam deloc seama că va fi un scriitor de geniu. Era monden, ni se părea fals și superficial”. Îi recunoaște totuși, ca și Camil Petrescu, originalitatea: „... pe planul lui Balzac mai sunt și alții, mai mărunți, dar sunt. .../ Pe planul lui Proust însă nu e nimeni”. Ca ministru însă, C. Argetoianu definește politica drept „o tehnică și o artă” și își etalează un misoginism greu de imaginat, dar, foarte probabil, la modă atunci, când funcționa, se pare, ca un apanaj al bărbaților inteligenți: „Nu recunosc egalitatea femeii cu bărbatul. Ar fi o aberație biologică. .../ Inegalitatea dintre sexe este esența vieții. Femeia nu există decât ca să-l reproducă pe bărbat”.

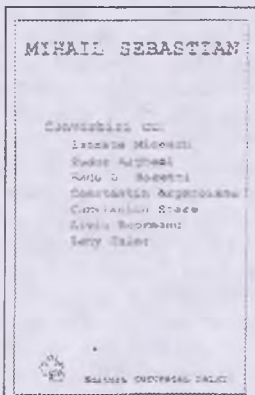
O altă chestiune abordată în interviuri este muzica, iar răspunsurile unor oameni de cultură sunt uneori șocante: „mi-e frică de ea”, spune I. Micescu; „nu mă pricep, dar îmi place”, declară

adnotări

Arghezi; „sunt completamente închis muzicii”, afirmă C. Argetoianu; „Wagner este pentru mine o problemă încă nerezolvată”, este de acord C. Stere.

Tema teatrului este abordată în convorbirea cu actrița Leny Caler, cea care îi produce atâta suferință îndrăgostitului Sebastian: „... nu mai am chef să rezum aici ultimele faze ale amorului meu cu Leni” (*Jurnal*, p. 43). Prezentarea de început este, în mod explicabil, mult mai caldă decât în cazul celorlalți intervievați, publicistul considerând-o, înainte de toate, o actriță de mare grație și de o extraordinară sensibilitate. Concepția actriței despre această meserie este cât se poate de interesantă și de actuală: „Acolo unde lipsește emoția, tehnica nu poate nimic. .../ Aș vrea să mă pot privi de undeva din sală și să mă urmăresc cu un ochi străin. Poate că marea artă este să te poți stăpâni așa de mult încât, chiar în timp ce joci, să fii propriul tău spectator. Mărturisesc, însă, că eu nu pot”.

Într-o perioadă în care publicarea nenumăratelor cărți de interviuri și de jurnale a devenit o modă, când denudarea personalității capătă, prin acestea, expresie, apariția volumașului de convorbiri realizate de Mihail Sebastian este cu atât mai necesară.

Indigestiile domnului Munțiu

Domnul Adrian Munțiu se simte „singur între două milenii“. Atâta timp cât stă cuminte, e exclusiv problema lui. Dacă se apucă să scrie, așa cum s-a întâmplat, începem să ne simțim și noi implicați. Volumul dumsale, intitulat chiar **Singur între două milenii** (Editura Noul Orfeu, 2003), este o adunătură de bazaconii, de delirări verbale pe diverse tematici: un revelion (2000-2001) petrecut la New York. „Într-un apartament luxos, foarte aproape de Metropolitan Opera“, salvarea maimuțelor care e în copaci și alte asemenea. Expresii buruienoase, poeme dramatice (care i-ar face până și pe Alecsandri și pe Bolintineanu să se prăpădească de râs), innuri de amor și de despărțire, păr cu oase (nu oase cu păr), iată ce puteți găsi în volumul domnului Munțiu.

Una dintre cele mai lăbărtate buruieni verbale este poemul *Singur, între două milenii* (vă las pe dumneavoastră să interpretați eludarea virgulei în titlul volumului și prezența în titlul poemului). „31 decembrie 2000. New York 150 Columbus Ave. Interiorul unui apartament luxos, foarte aproape de Metropolitan Opera. În curând, toate orologiile vor bate miezul ultimei nopți. Iar în Times Square, o sferă de foc va aluneca lent, din turnul buidungului central (o fi vrut domnul Munțiu să scrie „buidungului central“, dar i-a tremurat mâna și i-a ieșit „buidungului“?! - nedumerirea mea,

C.S.), în ritmul sacadat a milioane de buze: 10... 9... spre o platformă, pe care o va atinge la orele 24 fix, declanșând uriașe explozii de artificii; și bucuria intrării în noul mileniu. Desigur, luxosul apartament este și el pregătit pentru evenimentul ce se apropie. Și să nu uit, sunt oaspete. Am traversat un ocean pentru această irepetabilă sărbătoare“. Acum, o fi New York, o fi acolo frumos, dar, dacă bietul domn Munțiu este alergic la chiftele americănești, mai bine stătea acasă. Ar fi fost scutit de halucinații („Tronez în capul unei mese bogate/ - sau poate e doar o iluzie nepermisă - / (...)/ Farfuriile înșesate cu bunătați nu râd, nu plâng/ probabil nici nu există. Iar golul lor e nefiresc de profund/ încât, la cumpăna anilor, își poate permite o glumă:/ să fie?... să nu fie?... în același timp“) și de indigestii. Iar pe noi ne-ar fi scutit de bazaconiile dumsale. Amețit se simte, probabil, domnul Munțiu și când se gândește la limba română, nu pricepe în ruptul capului, de exemplu, de ce trebuie să scrie uneori cu „î“ din „i“ și alteori cu „â“ din „a“, dacă bătrânul „sunt“ este acum „sunt“ sau nu. Așa se face că din pana lui s-au născut cuvinte, precum: „sânt“ („nici nu prea înțeleg ce sânt“, *Scrisoare către fiica mea, Laura*), „âmbarcat“ („âmbarcat în avion“, *Anticonvenții la domiciliu*), „âi“ („âi vei avea străjeri“, *Poetul*) și câte alte or mai fi existând.

Excepțional (de prost) se dovedește poe-

mul *Despărțire*, pe care o să vi-l citez în întregime. Ca să vedeți și dumneavoastră și să vă amuzați: „Adio! Dragă Lino./ Încep ca-ntr-o scrisoare:/ Ah, cât poți tu, felino./ Să mă sfășii de tare./ Adio! deci, buimaco./ Dă-mi buze dulci, de drum./ Ca firma de «Tabaco»./ Mă umpli de parfum./ Adio! blestemato./ Cu nuri de jar aprinsă./ Tu, care faci șpagato/ Sub o dormeză ninsă./ Adio! fă, regino./ Tu, dans prelung, ce doare./ La ce să-ți spun eu: «Vino!»/ Când ești numai picioare./ Adio! ah! esență/ De șerpi zeiești la sân./ Tu nu mai ești prezentă./ Ci doar un mers păgân./ Adio! dragă Nela./ Voi, sf-ruciri de mirare.../ «Dă, bă, la manivelă!/ Visezi mărgăritare?»...“. Să facem un mic scenariu. Întors într-o zi de la serviciu, domnul Munțiu a surprins-o pe Nela (zisă și Lina), făcând „șpagato“ sub canapeaua plină de firimituri, din care cauză domnului Munțiu îi părea ninsă. Probabil, Nela era de mărimea unei pisici, de reușea să stea (chiar în „șpagato“) sub o dormeză. Surprins de elasticitatea consoartei, domnul Munțiu se supără. Înainte, însă, de a-i deschide ușa și de a o invita pe Lina să facă „șpagato“ sub o altă dormeză, domnul Munțiu se repede la instrumentele de scris și elimină poemul pe care tocmai l-ați citit. Se întoarce fioros către Nela (zisă Lina), care între timp ieșise de sub canapea. Ne imaginăm mai departe că domnul Munțiu a scandat versurile abia eliminate, iar Lina (zisă Nela) a fugit mâncând pământul. Dacă am greșit în interpretarea noastră, îl invităm pe domnul Munțiu să ne lămurească.

Corina Sandu

corina_sandu2003@yahoo.fr

Mărturiile unui spirit integrator

constantin abăluță

Mărturiile de ieri și de azi ale unui artist consacrat, frământările legate de imediatul și de perspectiva pe care artele plastice tradiționale și le făuresc în concertul mai larg al mișcărilor artistice de ultimă oră de la noi și de aiurea - iată materia acestui generos volum ce-și merită pe deplin numele. Căci, **A patra dimensiune**, semnifică aici ridicarea plină de avânt a spiritului peste avatarurile materialității - acestea din urmă absolut necesare pentru manifestarea vizibilului din opera de artă, dar nu și îndeajuns pentru a prefigura profunzimea și seriozitatea unui demers ce se vrea **creator**, adică implicând cât de puțin dumnezeirea.

Articole, interviuri, jurnal de creație, portrete de artiști sunt tot atâtea matrice textuale ce jalonează volumul, dându-i o unitate firească, aceea a interogațiilor lăuntrice care profită de orice prilej pentru a încerca un dialog cu mediul ambiant. Cu alte cuvinte, e vorba de o hartă a impulsurilor spre obiectivare, de acea stare de grație când teorie și creație pulsează la unison, intuind acel fel de *mathesis universalis* pe care un Constantin Noica, de exemplu, îl credea posibil în viitor. Nu neapărat de artă conceptuală e vorba, ci de o integrare tot mai strânsă a formelor și mesajelor pe care umanol nu încetează să ni le aducă în față. E vorba de investigarea unui subconștient colectiv ce și-a imprimat pecetea pe arhitectura și mobilierul popular, pe obiectele de cult, pe planul

ășezărilor înseși. În acest mod de a vedea lucrurile, ontologie, istorie, geografie se dovedesc domenii complementare picturii, iar spiritualitatea încorporată în vechile construcții (de la cuptoarele țărănești până la bolțile de biserică), trece parcă de la sine în pânzele îndelung cumpănite ale picturii. Arhetipul, votivul, ctitoria, noblețea actului fondator, darul hărăzit unei forțe supreme sunt constante ale picturii lui Marin Gherasim pentru că sunt, înainte de toate, caracteristici ale simțirii și gândirii sale. Iar meditația nuanțată și motivată asupra raporturilor concret-abstract, situează luările de poziție ale picturii (unele exprimate înainte de 1990, deci cu clară valoare subversivă față de viziunile îngust pragmatice ale momentului) într-o ilustrație descendentă avangardistă (Mattis-Teutsch, Klee, Mondrian etc.).

Trebuie remarcat tonul cumpănit al intervențiilor sale, chiar atunci când fondul e polemic - siguranța convingerilor formate în deceniile de studii și majore experiențe spirituale (bună parte dintre acestea într-o epocă ostilă culturii), constituind un reper care nu poate fi ușor dat la o parte. De altfel, acesta e și rostul mărturisit al articolelor, acela de a face act de prezență, de a colabora, într-o agora ideală, la o discuție între părțile interesate. Apărând dreptul artistului la modalitățile clasice de expresie - în speță la pictura de șevalet - Marin Gherasim nu se situează defel pe poziții retrograde dictatoriale, atrăgând însă îngrijorat atenția că unii reprezentanți ai „noii sensibilități“ fac acest lucru, absolutizând „Designul sau proiectivul“ în numele ambiențialului vizual, al principiilor de ordine și intenționalitate etc.,

etc. Este, de asemeni, pusă sub semnul ne-realismului echivalarea generațiilor artistice cu deceniile: șaptezecistii, optzecistii, nouăzecistii, douămiiștii, deoarece, în felul acesta, ar fi negată însăși esența imprezizibilă a creației: știut fiind că elanurile inspirației își adjudecă într-altfel, simfonic, sugestiile epocii și că arta este un continuum de afirmații și contestări care nu dă seama contabilicește, prin bilanțuri, ci mai curînd prin impulsuri integratoare greu de stabilit dinainte. Fuziunea între real și ireal, între spus și sugerat, este percepută ca principala condiție a artei, ori, transcriind cuvintele pictorului: „Stratul profund de idei să zacă (mocnească) sub «cenușa senzorială» ce trebuie să fie fascinantă ca o lavă. Spectacolul ideilor fără spectacolul simțurilor în artă devine pedant, inadecvat, superfluu.“

Natura plener morală a unei conștiințe libere de orice imixțiuni din afară - nu îngustimea cărti-

plastică

toare a ideologului - iată ce face vii textele picturii lui Marin Gherasim. Așa cum spune în repetate rânduri, nu originalitatea cu orice preț îl preocupă, ci bucuria de a fi el însuși, senzația că duce mai departe ceva care merita să fie perpetuat. A fi un transmitător, un sol al **originarului**: iată o mult mai adecvată definiție de credință. Chiar dacă „lipsa de originalitate“ (adică refuzul proliferării formale furibund-actuale), va fi taxată cu marginalizarea într-o țară cu tradiții culturale post-mortem. Acidele notații de jurnal („Românii au obiceiul straniu de a-și cinsti oamenii după ce aceștia au dispărut! Excepțiile întăresc regula. Sunt tari în panegirice. Îi cuprinde o revelație morbidă. (Vezi cazul Țuculescu, Doru Bucur ș.a.)“) dezvăluie poziția necomplexată a artistului adevărat, pentru care sinceritatea și nealinierea (chiar dacă incomode proprii, momentane, notorietăți) constituie rădăcinile creației perene.

Stiu din experiență că există locuri care ne plac și altele în care nu ne simțim bine. Motivația acestor reacții nu este totdeauna clară. Despre satul meu de baștină pot să spun că mereu m-am simțit atașat de el. Nu este un sat frumos. Nu are nimic care să-i farmece pe oamenii locului. Mi-amintesc cum în anii copilăriei îl parcurgeam în câteva minute, în timpul verii mergând prin praf sau noroi. Când am mai crescut, satul a început să mi se pară plicticos. Doream parcă altceva, dar nici eu nu știam ce. Nostalgia satului a început să apară când am fost trimis la Școala normală din Deva. Școala avea mulți copii și eu mă simțeam străin printre ei. Nu m-am împrietenit niciodată cu ei. Pe cei mai mulți am și uitat cum îi cheamă. Vara, în vacanțe, mă întorceam în sat. Eram bucuros că mă pot duce cu vitele la păscut, unde citeam diferite cărți cu basme. Școala primară avea pe vremea aceea 7 clase. Eu am făcut doar 5, după care am mers la Deva în acel internat friguros și trist, cu coridoare lungi, în care făceam din când în când, noaptea de gardă. Nu m-am simțit niciodată bine în internatul de la Deva, nici în clasele mari. Așteptam mereu vacanțele. În ultimii ani de școală începusem să mergem cu fetele din sat la balurile organizate sâmbăta, în cazinoul de la uzină. Am învățat să dansez pe câmp, când pășteam vitele. Cineva căuta și fetele mai iscusite ca noi băieții, ne învățau pașii de tango sau de vals. Iubirile de la acea vârstă erau timide. Fetele din satul meu nu mi-au plăcut. Mi se pare că-mi sunt rude. Cunoșteam toate

Amintiri din satul natal

romul munteanu

casele și curțile sătenilor unde ne jucam adeseori. Îmi plăcea când venea treieratul grâului și se strângea multă lume la noi în casă. Începuse să-mi placă țuica. Mi-aduc aminte că odată am băut mai multă decât puteam eu suporta și am dormit pe câmp, după ce ieșisem cu vitele în luncă. M-am trezit speriat și le-am văzut undeva departe de mine. M-am dus în apropierea lor. Când era prea cald, vitele erau mușcate de anumite muște și le apuca strechea. Atunci fugeau acasă și nu le mai puteai opri.

Mi-au rămas în minte și zilele de înmormântare. Urmăream sicriul cu mortul până la cimitir. Săptămâni de-a rândul cineva din familie îl jelea pe cel mort. În anii studenției m-am simțit foarte atras de viața de la Cluj și nu mai veneam cu plăcere în vacanțe la țară. Aveam alte vise și alte nostalgii. Mereu aduceam cu mine anumite fotografii cu fete și le atârnam de perete. Mama era curioasă și mă întreba ce-i cu fetele acelea. Eu răspundeam întotdeauna foarte vag. Când părinții au îmbătrânit și eu m-am stabilit în Capitală, veneam mai rar la țară și scriam diverse lucrări ce mă interesau. Mama mă întreba mereu când mă însor și eu ezitam să-i dau un răspuns. Acum am îmbătrânit. La mai

mulți ani după moartea părinților am vândut casa părintească. Până azi mi se pare că am făcut un păcat de neiertat. De câte ori mă întorc în sat și doresc să vizitez gospodăria de altădată a părinților, găsesc alți oameni din diferite generații, adică familia noilor proprietari. Vederea lor mă întristează de fiecare dată și mă revolt împotriva prostiei pe care am făcut-o, fiindcă mari avantaje din vânzarea casei și a grădinii, nu am obținut. Și celelalte case din sat au rămas la fel ca odinioară.

Spre bucuria mea, noii locatari n-au modificat nimic din structura celor două clădiri de locuit și nici a grajdului sau a șopronului.

Totul a rămas ca în anii copilăriei.

Lipsește doar vechii locatari. Când mă mai duc acolo, n-o mai întâlnesc pe mama în mijlocul curții, cu capetele basmalei ridicate în vârful capului și nici pe tata nu-l zăresc de departe venind, cu pălăria lui pleoștită, de la fabrică. Din păcate, am rămas singur printre umbre.

nostalgii

Gânduri de pensionar

In anii când îmi petreceam copilăria și adolescența la țară, într-un mic sat ardelenesc, am auzit relativ târziu cuvintele *pensie* și *pensionar*. În timpul acela țaranii nu beneficiau de pensie, iar muncitorii angajați la căile ferate sau la uzina din Călan, erau încă foarte tineri. Cei mai mulți s-au pensionat cam la aceeași vârstă cu tatăl meu care muncise 30 de ani ca siderurgist la uzina Victoria din Călan. Munca sa era grea și periculoasă. Cu o lingură mare de fier lua fontă lichidă dintr-un cazan pe care o turna în forme de nisip ce se transformau în țevi. Uneori, fonta sărea pe pantaloni sau pe bocanci și venea pe casă cu picioarele arse și pline de răni. De aceea, când s-a pensionat era bucuros că a scăpat teafăr și s-a dedicat în exclusivitate agriculturii. La fel s-a întâmplat și cu fratele mamei sau cu alte rude ce și-au încheiat activitatea la căile ferate și s-au întors la munca câmpului până la sfârșitul vieții. Mulți dintre aceștia au mai purtat ani de-a rândul uniforme de ceferiști. Când veneau acasă de la București să-mi văd

părinții, mă bucuram să-i întâlnesc pe unii în gara din Simeria. Adeseori luam același tren ce oprea doar un minut în mica gară de la Călan-băi.

Cu intelectualii este altceva, fie că sunt profesori, avocați sau ingineri. La fel de diferită este și soarta militarilor ce trec în rezervă. După pensionare toți aceștia sunt cuprinși de un sentiment de regret. Au impresia că nu mai au nici o întrebuințare și că nu mai sunt de folos în societate.

Eu m-am apropiat de pensie cu o anumită teamă și timiditate. Ani de zile când eram la Editura Univers, am văzut că într-o rubrică cu fișele de salarii în dreptul meu scria *pensionabil*. Operațiunea aceasta se putea întâmpla oricând. Întâi am plecat de la editură fiindcă se spunea că sunt prea bătrân. Am revenit la Universitate unde am mai lucrat un număr apreciabil de ani, până când inevitabil a avut loc pensionarea. Atunci s-a produs un gol imens în sufletul meu. Am mai găsit unele surrogate. Mai țineam unele cursuri speciale, facultative. Dar la asemenea cursuri vin puțini studenți. La 70 de ani a apărut

deznodământul fatal. Mi s-a spus că după această vârstă nu-mi mai este îngăduit să țin prelegeri. Mai târziu am aflat că regula aceasta nu s-a aplicat pentru toți. În sufletul meu s-a instalat un fel de pustiu. Pierdeam contactul cu prietenii și colegii. Rând pe rând, unii au decedat. Când mai mergeam la examene de doctorat, cum mi se întâmplă și acum, întâlneam din ce în ce mai puțini oameni cunoscuți. Nu mă mai saluta aproape nimeni. Intram într-un birou de la parter și așteptam comisia, iar după examene și referate, plecam singur acasă. Acum, rareori, vine câte un doctorand să mă viziteze. După susținerea tezei dispar cu toții de parcă nu m-ar fi cunoscut niciodată. Nimeni nu-mi mai dă măcar un telefon de curtoazie. Singurătatea totală se apropie de punctul terminus. Mi-am regăsit o nouă liniște, o împăcare cu mine însumi, într-o solitudine deplină.

Acum și telefonul pare că mă tulbură. Seara îmi citește soția din diferite cărți, iar în timpul zilei, Cristina.

Am intrat într-un nou ritual, impus de bătrânețe și l-am acceptat cu resemnare. O dată pe lună aștept pensia și mă bucur de această surpriză repetabilă ce-mi îngăduie puține satisfacții.

mariana criș

Ești liber să fii condamnat la prostie

Asist, acum, la început de an, cu o undă de tristețe în suflet, că sezonul premiilor parcă nu se mai sfârșește. Dar, dincolo de aceasta o veste care a circulat în primele zile ale lui 2004 m-a umplut de revoltă. „Introducerea taxei pe cultură va duce inevitabil la mărirea costurilor pe cărți” - cam așa suna știrea cu pricina trecută pe ștraiful televiziunilor. O asemenea veste nu are decât să te neliniștească pe tine ca scriitor, care te „lupți” să-ți apară o carte. Ce implică creșterea acestor costuri? Evident, sumele de producție vor fi mai mari, iar drepturile de autor în continuare neachitate. Pentru că editorii noștri își vor spune în continuare, cu aceeași nonșalanță, că nu au de unde să-ți achite drepturi de autor. „Să vedem dacă volumul se vinde” - va veni răspunsul lor. Dacă până acum pentru cărțile de literatură română contemporană nu se prea băteau cititorii, de acum încolo, nici atât. Mai mult, în zadar s-a tot bătut APLER-ul și mai știu eu ce deputați să aducă amendamente la Legea pentru protecția culturii scrise, pentru că parlamentarii noștri habar nu au avut. Ei sunt interesați cum să-și mărească salariile, cum să-și asigure bătrânețile rozalii, cum să cheltuiască pe statui sau deplasări în străinătate mai mulți bani publici. Nu i-a interesat nici cât negrul sub unghie dacă editorii ar trebui să se bucure de TVA-ul pe publicarea cărților. Nu, conform noului Cod Fiscal și a Legii de protecția culturii scrise pentru carte se aplică un TVA de 9%, acesta ducând la o scumpire cu o treime. Dar, în fond, ce le pasă parlamentarilor dacă populația are cu ce să-și plătească întreținerea lunară, dar să-și mai cumpere o carte? Intr-o țară în care numai 8% dintre români deschid zilnic o carte, nu poți aștepta ca legiuitorii să se mai gândească la tine. Și asta pentru că 2004 va fi an electoral și totodată vorbim peste tot de integrare europeană. Se spune că țara este săracă. Dar nu știu cum se face că numai pentru marea parte a populației ea este săracă. Pentru o minoritate, ea este „sânul lui Avraam” în ceea ce privește afacerile necurate. Mai deunăzi, un personaj sinistru, supranumit și „baron PSD” anunța cu o mulțumire demnă de o cauză mai dreaptă, că a reușit să aducă în partid în jur de 4000 de membri. Nu se lauda că a reușit să refacă o școală, sau un spital, sau să ofere câteva burse - atenție, din banii personali - unor copii, săraci pentru a studia, nu. El anunța, ca pe o ispravă de zile mari, că a adus în partid mii de membri. Cu siguranță semianalfabeți. Dar asta nu

contează. La noi, de mai bine de un deceniu, nu contează calitatea, ci cantitatea. Aproape nimeni nu se mai interesează dacă poți vorbi corect românește. Nu, în schimb dacă ai un CV cu nu mai știu câte diplome și certificate de absolvire, fără să-ți controleze nimeni seriozitatea studiilor, atunci ușile îți sunt deschise. Mai ales dacă ai picioare lungi, sânii plini de silicoane ș.a.m.d. De multe ori m-am întrebat ce-i deosebește pe acești îmbogățiți peste noapte de marea clasă a aristocrației și burgheziei interbelice? Dincolo de fondul cultural temeinic pe care reprezentanții acestor clase îl aveau, ei, din banii personali, reușeau să construiască pentru semenii lor. Construiau școli, spitale, editau cărți, deci participau la viața cetății, cum ar spune un distins filosof. Cei de acum? Construiesc, dar... pentru ei și familia lor. Dețin patru, cinci, șase vile, în care, evident, locuiește doar omul de serviciu, își îngroașă conturile bancare, iar în Parlament - ce să mai vorbim - nu ajunge bine o lege să fie aprobată și promulgată de președinte, că în cea mai scurtă vreme ea este și amendată tot de cei care au votat-o. Asta spune mult despre profesionalismul cu care legea sau legile sunt discutate și aprobate în Parlamentul nostru. Atunci, ce să mai vorbești în fața unor astfel de oameni despre importanța cărților în viața oamenilor? Când ei înșiși dacă deschid vreodată o carte, în afară de miile de pagini

migrările se poartă, mai ceva decât la păsări. Deci, îi vom vedea la televizor certându-se, promițându-ne ș.a.m.d. Oricum, promisiunile sunt deșarte, iar vorbele găunoase. Cam acesta este tabloul pe care societatea politică ni-l oferă zilnic.

Deunăzi citeam un editorial, scris de un distins eseist, despre libertate. Libertatea noastră e ca în Caragiale. Adică ea există, dar lipsește cu desăvârșire. Despre ce libertate poți vorbi atunci când nu ai cum să ajungi la dreptul primordial, acela de instrucție? Da, s-a schimbat ceva. Adică nu-ți mai este teamă să vorbești în gura mare despre guvernanti pe stradă, în metrou sau în autobuz și nici nu te mai cenzurează ideologic nimeni, atunci când vrei să-ți publici o carte. Dar, trebuie să recunoaștem că s-a schimbat un tip de cenzură cu un altul. Cenzura ideologică s-a transformat peste noapte în cenzura economică. Cei care la începutul anilor '90 au devalizat bănci, astăzi își râd în barbă și ne spun „dacă vrei cultură, dați bani”. Adică banii pe care nu-i avem. Adică banii pe care ei ni i-au furat. Adică tu, care oricum îți vinzi pe nimic proprietatea intelectuală, n-ai decât să mori de foame, dacă eu, care am luat credite, nu am mai vrut să le dau înapoi. „Le-am depus frumos în diverse conturi bancare sau mi-am construit case, iar tu ce ai făcut?” - te întreabă, plin de emfază, un îmbogățit de astăzi. „Ai scris cărți? N-ai decât

fonturi în fronturi

pe care le studiază degeaba pentru noile decizii de importanță capitală pentru țară. Fraze, fraze și cam atât. Adică la modul declarativ și ascultându-i pe la programele de știri ale televiziunilor, ai spune că pe la noi curge lapte și miere, iar ei muncesc de le sar capacele. Da, „muncesc” cu telefonul și cu traficul de influență. Muncesc la frazele găunoase pe care le vehiculează diversilor reporteri. Muncesc dormind pe pupitrul din fața fotoliului de parlamentar. Muncesc, precum furnicuțele, să-și adune miile de euro pentru a-și mai construi o vilă sau a-și mai cumpăra o mașină de ultimul tip. În rest, sfidare. La capitolul sfidare intră și guvernării. Pentru că nici ei nu sunt departe de tabloul pe care ni-l oferă parlamentarii. Va fi, în acest an, o agitațiune - iar la modul declarativ -, o avalanșă a promisiunilor, încât ridicolul va fi la înălțime. Sigur, se poate spune că avem conducătorii pe care ni i-am ales. Dar, dacă nu ar funcționa legea dezinformării și a diverselor deriziuni, dacă românii ar fi genetic mult mai revendicativi, ar fi altceva. Cum pasivitatea este trăsătura importantă a multora dintre noi, atunci parlamentarii vor fi și mâine aceiași. Căci nu are importanță în ce partid se află - oricum la noi toate partidele au aproape aceeași ideologie -

să dormi cu ele sub cap sau să mănânci zilnic câte o pagină” - îți râde în față un asemenea personaj, trecând pe lângă tine, murdărindu-te de noroi cu jeep-ul lui. Și atunci vorbim, cum a făcut-o și președintele țării cu ocazia inaugurării Institutului Cultural Român, despre cultură, despre păstrarea legăturilor între noi, despre accesul tuturor la carte. Îmi este teamă că toate aceste fraze sunt numai declarative. Am ajuns la concluzia că sunt bolnavi de un soi de declarativism. Trăim sub povara vorbelor spuse la diverse reuniuni, care mai de care mai cu ștaif, dar, practic, nu se schimbă zilele, iar când va veni ora bilanțului vom observa cu regret că am trăit cam degeaba. Nu poți fi liber într-o țară, unde cartea este disprețuită, într-o țară unde accesul la informație îl au doar câțiva „fericiți ai sortii” ce posedă un computer. Nu poți fi liber când pentru a călători în străinătate ar trebui să nu mănânci câteva luni. În schimb, ești liber să asculti toate ineptiile de la tot felul de așa-zise VIP-uri, care - culmea - câștigă sume astronomice -, ești liber să agonizezi pe la ușile spitalelor, ești liber să degeri în apartament, ești liber să stai nemâncat. Din toate aceste puncte de vedere, ai toată libertatea din lume.

Ești liber să fii condamnat la prostie.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.